

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาแก่เด็กวัยอนุบาล
2. การจัดโรงเรียนและศูนย์สำหรับเด็กวัยอนุบาล
3. พัฒนาการของเด็กอายุ 3 - 6 ปี
4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ

การจัดการศึกษาแก่เด็กวัยอนุบาล

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนา ความพร้อมของเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคมเพื่อรับการ ศึกษาในระดับต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2535)

ภิญโญ สาร (2521) ได้ให้ความหมายของการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ว่า หมายถึง การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กที่มีอายุประมาณ 3 - 5 ปี มุ่งหมายอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อนการศึกษา ภาคบังคับหรือระดับประถมศึกษา เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้านดีพอที่จะเข้ารับการ ศึกษาสูงขึ้นต่อไป

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ควรมุ่งพัฒนาเด็ก ใน 3 ประการดังนี้

1. ความเสมอภาคทางโอกาส

เด็กทุกคนไม่ว่าจะมาจากที่ใดในสังคมไทย จะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการที่จะ ได้รับการพัฒนาในระดับปฐมวัย เพื่อให้เจริญเติบโตไปสู่ความเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ โดยเฉพาะ เด็กในชนบท ในถิ่นสลัม หรือเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากไร้ ควรได้รับการพิจารณาช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้ได้รับการพัฒนาตามแนวทางเช่นเดียวกับที่เด็กในเมืองได้รับ

2. การพัฒนาศักยภาพของเด็ก

มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ หรือความสามารถอยู่ในตัว ซึ่งคิดตัวมาแต่กำเนิด ศักยภาพต่าง ๆ เหล่านี้สามารถพัฒนาได้ และจะสามารถนำออกมาใช้เมื่อได้รับการกระตุ้นทั้งจากสิ่งแวดล้อมและแรงจูงใจภายในตัวเอง การศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้จะต้องพยายามดึงเอาศักยภาพของเด็กแต่ละคนออกมา และพัฒนาศักยภาพนั้นให้เจริญงอกงามสมบูรณ์

3. ความแตกต่างระหว่างบุคคล

ความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นธรรมชาติของมนุษย์เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันตามคุณสมบัติประจำตัวและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับ การจัดการศึกษาจะต้องตระหนักถึงหลักความจริงนี้ การตระหนักถึงธรรมชาติของมนุษย์ ในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเป็นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาเด็กตามลักษณะเฉพาะของเขา และเป็นการพยายามเข้าถึงตัวเด็กแต่ละคนด้วย (เขาวพา เศรษฐศิลป์, 2536)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) เป้าหมายการยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชนได้ระบุไว้ในข้อ 1 ว่า เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนปี 2544 และเด็ก 3 – 5 ปี เข้าเรียนก่อนประถมศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ในปี 2544

สำหรับแนวทาง/มาตรการ การยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชนได้ระบุไว้ในข้อ 1 ว่า ขยายบริการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย โดยจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว และการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องเหมาะสม ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมสนับสนุนการเตรียมความพร้อมอย่างมีมาตรฐานแก่เด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลาย เป็นต้น

สมร ทองดี (2537) ได้จัดแบ่งประเภทของหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามวัตถุประสงค์ในการจัดให้บริการได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. หน่วยงานที่ให้การศึกษาและการพัฒนาเด็กระดับก่อนประถมศึกษา และเตรียมประถมศึกษา เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาในแง่ที่มุ่งพัฒนาด้านวิชาการ เตรียมให้เด็กมีความพร้อมทางด้านวิชาการที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจัดในรูปของโรงเรียนอนุบาล 3 ปี หน่วยงานประเภทนี้ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินการโดยรัฐบาลและเอกชน นอกจากนี้ยังมีโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการสอนเด็กก่อนวัยเรียนในวัด โครงการจัดชั้นเรียนเด็กเล็กวัยก่อนเกณฑ์บังคับเรียนในโครงการ ผักหักครุชนบท ของกรมการฝึกหัดครู

2. หน่วยงานที่มุ่งพัฒนาเด็ก ในด้านการส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดู ให้เด็กมีความเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ และเพื่อแบ่งเบาภาระของบิดามารดา หน่วยงานดังกล่าว ได้แก่ โครงการพัฒนาเด็กเล็กของกรมการพัฒนาชุมชน สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของสำนักอนามัยกรุงเทพฯ ศูนย์โภชนาการเด็กของกรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของกรุงเทพมหานคร และสถานสงเคราะห์เด็กของเอกชน ภายใต้การควบคุมของกรมประชาสงเคราะห์

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดกรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดสังกัดกรมการศาสนา มีรูปแบบและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนอนุบาลและชั้นเด็กเล็ก โดยเรียนชั้นอนุบาล 2 ปี ซึ่งจะรับนักเรียนอายุ 4 - 6 ปี ในบางแห่งจะเรียน 3 ปี โดยรับนักเรียนอายุ 3 - 6 ปี ส่วนโรงเรียนที่ไม่สามารถเปิดชั้นอนุบาลได้ ก็อาจเปิดชั้นเด็กเล็ก โดยใช้เวลาเรียน 1 ปี โดยรับนักเรียนอายุ 5 - 6 ปี เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อแสวงหารูปแบบศูนย์เด็กระดับก่อนประถมศึกษาในทุกจังหวัด และเพื่อทดลองวิเคราะห์ วิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
- 2) เพื่อประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่จัดอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 3) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ท้องถิ่น เอกชน หน่วยงาน องค์กร มูลนิธิต่าง ๆ จัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนให้มากขึ้น

รูปแบบ โรงเรียนอนุบาลสังกัด สพช. จะเปิดสอนชั้นอนุบาล 2 ปี หรือ 3 ปี หรือเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา โดยใช้เวลาเรียน 1 ปี.

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) เนื่องจากรัฐไม่สามารถจัดการศึกษาในระดับนี้ได้อย่างทั่วถึงจึงสนับสนุนให้เอกชนดำเนินการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยรับเด็กอายุประมาณ 3 - 6 ปี เข้าเรียนชั้นอนุบาล หลักสูตร 3 ปี หรือ 2 ปี โรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนในระดับนี้มีจำนวนมาก บางแห่งเปิดสอนมานานและสามารถจัดดำเนินการจนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม

วัตถุประสงค์ สถานศึกษาเอกชนที่เปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ คอบสนองนโยบายของรัฐ ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็ก และเพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมสามารถที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี

รูปแบบ สถานศึกษาของเอกชนบางแห่งรับเด็กอายุ 3 - 4 ปี เข้าเรียนชั้นอนุบาล 3 ปี หรือ 2 ปี โดยบางแห่งเริ่มสอนหนังสือให้กับเด็ก บางแห่งก็เพียงเตรียมความพร้อมให้เด็ก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของแต่ละโรงเรียนและความต้องการของผู้ปกครองที่ส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนนั้นๆ

3. กรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้าน โดยรับเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะตั้งอยู่ในหมู่บ้านเขตพัฒนาโดยรับเด็กในหมู่บ้านเข้าเรียน และส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมีกรมการพัฒนาชุมชนให้การสนับสนุน และประสานงาน

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี ในเขตพัฒนาได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมให้ท้องถิ่นช่วยตัวเองและร่วมมือกันพัฒนาเด็ก โดยเผยแพร่วิทยาการแผนใหม่ไปสู่บิดามารดา ผู้ปกครองเด็กและชุมชน

รูปแบบ เน้นที่การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสม โดยมีบุคลากรหรือผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ปฏิบัติงาน โดยการคัดเลือกจากบุคคลในท้องถิ่นที่ศรัทธาในการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งทางกรมการพัฒนาชุมชนจะทำการฝึกอบรมให้

4. กรมการศาสนา (ศน.) เริ่มโครงการสอนเด็กก่อนวัยเรียนโดยใช้วัดเป็นโรงเรียน สำหรับอบรมตั้งสอนเด็ก รับเด็กอายุประมาณ 4 ปี เข้าเรียน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้พระได้ทำประโยชน์แก่สังคม โดยมีที่เลี้ยงเป็นฆราวาสร่วมปฏิบัติงาน ใช้วัดเป็น โรงเรียนสำหรับอบรมตั้งสอนเด็กและขึ้นเพื่อการกุศลไม่เก็บค่าเล่าเรียน

2) เป็นการเตรียมเด็กให้มีความรู้พื้นฐานก่อนที่จะเข้าเรียน ในชั้นประถมศึกษา รวมทั้งเป็นการปลูกฝังคุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่เด็ก

รูปแบบ สอนเด็กก่อนเกณฑ์ที่จะเข้ารับการศึกษากาศบึงคับตามกฎหมายทั้งชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 3 - 6 ปี โดยมีพระภิกษุสามเณรเป็นผู้สอนและมีที่เลี้ยงที่เป็นฆราวาสร่วมปฏิบัติงาน เพื่อคอยดูแลนักเรียน

หน่วยงานทั้ง 4 ตั้งกีด ดังกล่าวข้างต้น ต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือเพื่อให้เด็กในระดับก่อนประถมศึกษาได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ว่าจะจัดในรูปแบบใดควรจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้น ๆ เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

การจัดโรงเรียนและศูนย์สำหรับเด็กวัยอนุบาล

ศูนย์เด็กและโรงเรียนปฐมวัยไม่ว่าจะจัดตั้งขึ้นในรูปแบบใด จัดว่าเป็น “สถาบันสังคมหนึ่ง” หรือ “องค์กรหนึ่ง” ทั้งนี้เนื่องจากว่าศูนย์เด็กและโรงเรียนปฐมวัยประกอบไปด้วยบุคคลกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันเข้ามาดำเนินการด้วยความตั้งใจ โดยกำหนดวัตถุประสงค์และระบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งที่กำหนดไว้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529)

1. นโยบายการจัดการเรียนการสอน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งพอสรุปได้ว่าการเรียนการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์หรือสภาพการณ์หรือกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญหรือทักษะและทัศนคติ มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นนโยบายการจัดการเรียนการสอนก็คือหลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการในการจัดประสบการณ์ สภาพการณ์ กิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เรียนเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ ทัศนคติ มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการศึกษาในระดับนี้ แม้มีได้อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ซึ่ง ศีลา จายนีโยธิน (2527) เสนอว่า ควรจะต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกันเพื่อเป็นเอกภาพ และเพื่อให้เขาเหล่านั้นที่จะเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษาภาคบังคับมีพื้นฐานที่ดีใกล้เคียงกัน ไม่ว่าโรงเรียนที่จัดการศึกษาจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนเอกชนก็ตาม การให้การศึกษาควรทำไปด้วยความรอบคอบถูกต้อง โดยได้รับการศึกษาวิจัมาแล้วและจะต้องครอบคลุมเป็นผลประโยชน์โดยตรงทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม สามารถเพิ่มพูนสมรรถภาพของเด็กในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านการเผชิญปัญหาพร้อมที่จะแก้ปัญหา โดยมีความเข้าใจแนวทางว่าแต่ละปัญหาจะแก้โดยวิธีทางใดได้บ้าง นอกจากนั้นยังมีกระบวนการที่让孩子ได้นึกคิดในรูปแบบต่างๆ อีกด้วย

อรุณี หรดาต (2537) กล่าวว่า การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการชี้แจงเหตุผลของการศึกษาปฐมวัย ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ให้ผู้ปกครองได้รับทราบ สถานศึกษาปฐมวัยควรคิดอยู่เสมอว่า ผู้ปกครองสามารถช่วยสถานศึกษาปฐมวัยตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางปฏิบัติของสถานศึกษาปฐมวัยในเรื่องที่สำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าผู้ปกครองมีข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นประกอบการพิจารณาอย่างเพียงพอ นอกจากนี้สถานศึกษาปฐมวัยควรแจ้งผลของการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญให้ผู้ปกครองได้รับทราบ พร้อมทั้งอธิบายเหตุและผลของการตัดสินใจนั้น ๆ ด้วย เพื่อป้องกันปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น

อารมย์ สุวรรณपाल (2537) กล่าวว่า การบริหารงานในสถานศึกษาปฐมวัยทุกระดับ ผู้บริหารควรมีแนวนโยบายในการดำเนินการ แต่ถ้าผู้บริหารไม่ตระหนักในนโยบาย หรือไม่มีนโยบายในการดำเนินการ การดำเนินการต่าง ๆ ในสถานศึกษาปฐมวัยย่อมไม่มีทิศทางที่แน่นอน แนวทางแก้ปัญหาคือ ผู้มีหน้าที่ในการติดตามงานทางด้านวิชาการ เช่น ศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอ เจ้าหน้าที่ของกรมอนามัย และผู้เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ดูแลการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์ การประชุมชี้แจงผู้บริหารให้เข้าใจหลักการจัดการปฐมวัยศึกษา ตลอดจนการเสนอแนะการกำหนดคนนโยบายให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ

การกำหนดคนนโยบายของโรงเรียนและศูนย์ ควรกำหนดคานนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและนโยบายของรัฐที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ควรให้ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนและศูนย์เข้าร่วมกำหนดคนนโยบายของโรงเรียนและศูนย์ด้วย ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย และสามารถบรรลุเป้าหมายได้ในที่สุด

2. การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและมีคุณค่าทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น จากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เด็กสามารถค้นคว้า ทดลอง สังเกต หาเหตุผลและขยายประสบการณ์ให้เด็กได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้เป็นแนวทางในการสร้างเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยส่วนหนึ่ง การจัดสภาพแวดล้อมมีผลต่อการสร้างเสริมพัฒนาการเด็กอย่างมาก เริ่มต้นตั้งแต่สภาพแวดล้อมที่บ้าน ซึ่งมีพ่อแม่ ญาติและผู้ใกล้ชิดคอยดูแล ถ้าดีับต่อมาสภาพแวดล้อมนอกร้าน สภาพแวดล้อมนอกร้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยมาก (อารมย์ สุวรรณपाल, 2537)

ผู้ปกครองมีส่วนช่วยส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีแก่เด็กด้วยในสถานศึกษาของเด็กปฐมวัยทุกประเภทจะจัดการศึกษาแก่เด็กในลักษณะใดย่อมขึ้นอยู่กับผู้ปกครองไม่น้อย หากผู้ปกครองประสงค์จะให้บุตรหลานของตนได้อ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ และมองเห็นการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กในลักษณะการเตรียมความพร้อม ซึ่งก็จะต้องมีกิจกรรมการเล่นร่วมอยู่มาก เป็นเรื่องไร้สาระ ก็จะเป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงต่อการพัฒนาเด็ก ในทางตรงกันข้ามหากผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจมองเห็นประโยชน์ที่เด็กจะได้รับครบทั้งด้านร่างกาย อารมย์ สังคม และสติปัญญา ก็จะเป็นก้าวใหญ่ของการส่งเสริมให้โรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมที่ดีและถูกต้องแก่เด็ก (นิคม ทาแดง และกมลวรรณ ถิมปีนทร, 2528)

2.1 การจัดอาคารสถานที่และครุภัณฑ์

เบญญา แสงมณี (2528) กล่าวว่า สถานที่ตั้งโรงเรียนควรตั้งอยู่ใกล้ชุมชน ไปมาสะดวก และอากาศดีรวมทั้งควรจะมีปลอกคอกย์และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงามด้วย บริเวณโรงเรียนควรมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 90 ตารางวา สำหรับโรงเรียนอนุบาลขนาดเล็กและเพิ่มเนื้อที่ตามจำนวนนักเรียน พื้นที่เรียบเป็นสนาม มีร่มไม้ใหญ่ ถ้ามีบ่อน้ำ หรือสระน้ำ อยู่ภายในบริเวณต้องล้อมรั้วให้ปลอกคอกย์ มีรั้วรอบโรงเรียน ปลูกไม้ดอก ไม้ใบให้ร่มรื่นสวยงาม พื้นที่ภายนอกอาคารนั้น ไม่มีกำหนดตายตัวตามมาตรฐาน ที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการระบุเพียงว่า พื้นที่ภายนอกอาคารจะมีพื้นที่ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของที่ดินทั้งหมดของสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ตามการจัดพื้นที่นอกอาคาร ควรจัดไว้ให้เด็กได้ใช้มากที่สุดเท่าที่ทำได้เพราะเด็กมีความต้องการที่จะใช้พื้นที่ภายนอกอาคารมาก ถ้ามีปัญหาเรื่องความคับแคบของพื้นที่ก็ควรจัดวางอุปกรณ์เครื่องเล่นบางส่วน และมีบางส่วนเป็นพื้นที่ว่างแล้วจัดกลุ่มเด็กให้เล่นเป็นเวลา ควรมีสั่งกั้นหรือบ่งขอบเขตพื้นที่ควรปลูกไม้ให้ร่มเงา และให้สวยงาม

บุญชู ธานีเสียง (2528) กล่าวว่า อาคารควรเป็นชั้นเดียว ถ้าเป็นอาคารสองชั้น ควรให้ชั้นบันไดสูงประมาณ 15 เซนติเมตร อาคารมีระเบียง การออกแบบพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร ผู้ออกแบบควรเข้าใจ ถึงจุดมุ่งหมายการศึกษา ควรศึกษาพฤติกรรมของเด็ก กิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กชอบทำ ความต้องการของเด็ก ปรัชญาการศึกษาหรือแนวการปฏิบัติของสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย เช่น โรงเรียนอนุบาลเป็นสถานที่แห่งแรกที่เด็กไปเพื่อเรียนรู้โลกภายนอก เป็นครั้งแรกของชีวิตอาจเปรียบเหมือนบ้านหลังที่ 2 ของเด็ก จึงควรมีลักษณะคาบเกี่ยวกันระหว่างบ้านกับ โรงเรียนและควรมีลักษณะบ้านมากกว่าโรงเรียน เป็นต้น ส่วนห้องเรียนควรมีขนาดของห้องเรียนกว้างมีประโยชน์มากเด็กใช้เป็นที่รับประทานอาหารด้วยหรือใช้เป็นห้องนอนในตอนกลางวันขนาดของห้องเรียนจัดให้พอเหมาะกับจำนวนเด็ก โดยประมาณ 3 ตารางเมตรต่อ 2 คน สำหรับห้องเรียนซึ่งเป็นห้องเรียนที่นักเรียนจะใช้เวลาดูงานที่สุดในโรงเรียน จึงค่อนข้างจะสำคัญ นิคม ทาแดง และ กมลวรรณ ติมปีนาทร (2528) ได้กล่าวถึงการจัดห้องเรียนว่า สามารถทำได้หลายลักษณะ ทั้งการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และกรรมวิธีในการจัดห้องเรียนแต่ละห้อง เพื่อให้ความรู้สึกและสภาพแวดล้อมแตกต่างกันตามลักษณะการจัดห้องเรียน การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนมีผลต่อการเรียนของเด็กมาก การจัดห้องเรียนให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีนั้น จะมีผลทำให้การศึกษาของเด็กบรรลุตามเป้าหมาย แต่ถ้าจัดสภาพแวดล้อมได้ไม่ดีเท่าที่ควรจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก เช่น เด็กจะไม่ตั้งใจเรียนและเด็กอาจจะยับยั้งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้

การจัดสนามเด็กเล่น ตำแหน่งพื้นที่เล่นควรอยู่ทางทิศใต้หรือตะวันตกเฉียงใต้ เพราะเป็นบริเวณที่รับแดดทั้งวันและลมพัดตลอดเวลาควรจัดให้บางส่วนของพื้นที่เป็นบริเวณมีร่มเงา ควรมีการระบายน้ำที่ดี มีรั้ว การเลือกอุปกรณ์เครื่องเล่นควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสนองประโยชน์ใช้สอยของเด็ก อุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้งควรมีคุณสมบัติช่วยให้เด็ก

- 1) พัฒนาความแข็งแรง ว่องไว การประสานงาน การทรงตัว และความกล้า
- 2) กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การเข้าสังคม การแข่งขัน เล่นร่วมกับเพื่อน และเพื่อแข่งขันในการเล่นแบบชุดธรรมและมิน่าใจ
- 3) ให้เด็กสร้างสรรค์และมีประสบการณ์มากขึ้น ทำให้เด็กสนุกสนาน เพลิดเพลินและพึงพอใจ นอกจากนี้ ได้อุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้งควรมีวัสดุรองรับที่ปลอดภัย เช่น ทราย ขี้เลื่อย แผ่นยาง เมื่อเวลาเด็กเล่นอาจจะตกลงมาก (นิคม ทาแดง และ กมลวรรณ ลิ้มปิ่นาทร, 2528)

ครุภัณฑ์ในห้องเรียนของสถานศึกษาปฐมวัย ควรมีที่เก็บของมากพอที่เก็บของสำหรับเด็ก ควรสูงพอที่เด็กหยิบของได้เองอย่างปลอดภัย ชั้นวางของไม่ควรมีบานปิดเปิด ถ้ามีควรเป็นแบบที่ยกบานเปิดออกได้เองอย่างปลอดภัย แก้อ้อของเด็กต้องแข็งแรง เก็บซ่อนกันง่าย น้ำหนักเบา ควรมีหลายขนาดความสูง ตั้งแต่ 9 นิ้ว ถึง 14 นิ้ว อาจมีเก้าอี้นั่งสบายเดี่ยว ๆ และเบาะแบบต่าง ๆ กันเพื่อให้เด็กเลือกใช้ และเสริมความน่าสนใจให้ห้องเรียน โต๊ะควรใช้โต๊ะที่มีความสูงขนาดต่างกัน จาก 12 นิ้ว ถึง 20 นิ้ว บางตัวใช้นั่งกับพื้น บางตัวใช้นั่งกับเก้าอี้หรือเบาะและควรมีหลายรูปทรง เช่น โต๊ะกลมควรมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 42 นิ้ว โต๊ะเหลี่ยมเล็กขนาด 30 X 22 นิ้ว ขนาดใหญ่ 60 X 30 นิ้ว บางตัวสามารถนำประกอบกันเป็นโต๊ะตัวใหญ่ได้ซึ่งจะช่วยให้ยืดหยุ่นในการจัดห้อง

การจัดชั้นเรียนของเด็กเล็กนั้น ครูควรจะได้พิจารณาดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- 1) ที่ เด็ก ๆ ชอบที่นั่งมีที่ จะนั้นควรทำที่ห้องของเด็กให้เป็นที่อ่อน ๆ เช่นคา เช่น ตุ๊กตา ตุ๊กตา ตุ๊กตา ตุ๊กตา เป็นคัน เครื่องเล่นของเด็กต้องมีที่ตี้นสวยงาม ฉะนั้นห้องของเด็กจึงต้องจัดตกแต่งที่ต่าง ๆ ภายในห้องให้ดูกลมกลืนกัน
- 2) แสง ห้องเด็กต้องมีแสงสว่างพอเพียง มีหน้าต่างหลายบานและไม่ควรสูงจากพื้นเกิน 70 เซนติเมตร เพื่อเด็กจะได้มองภาพจากหน้าต่างได้ อาจคิดไฟฟ้าไว้ด้วยเพื่อช่วยแสงในเวลาฝนตกต้องปิดหน้าต่าง
- 3) อากาศ เด็กควรได้รับอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากกลิ่นเหม็นและห้องเด็กต้องมีประตูหน้าต่างและที่ระบายอากาศพอ เพื่อจะได้มีอากาศพอเพียง
- 4) ความสะอาด ชั้นเด็กและบริเวณใกล้เคียง จะต้องดูแลให้สะอาดพื้นห้องสะอาดเพราะเด็กชอบนั่งเล่นและนอนลงไปกับพื้น ควรจะมีถังผึ่งเล็ก ๆ ไว้ที่มุมใดมุมหนึ่ง ให้เด็กรู้จักทิ้งกระดาษหรือผงให้เป็นที่
- 5) ความเรียบร้อย ห้องเด็กต้องมีสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนครุภัณฑ์ เครื่องเล่น อุปกรณ์การเรียนการสอนมากมาย ครูจำเป็นจะต้องจัดวางตั้งเหล่านี้ให้เรียบร้อย และเมื่อใช้แล้วต้องเก็บไว้ที่เดิมด้วย

6) ความปลอดภัย สิ่งของเครื่องใช้ในห้องเด็กนั้นจะต้องระวังไม่ให้มีสิ่งของซึ่งจะเป็นอันตรายแก่เด็กได้ แม้แต่มุมโต๊ะ เก้าอี้เล็ก ก็ควรให้มน ครงทางเข้าก็ไม่ควรมีสิ่งกีดขวาง การจัดวางสิ่งของ ต้องระวังไม่ให้ตกได้ง่าย สิ่งของที่ใส่แขวนต้องดูให้เรียบร้อย

7) ความสะอาด ห้องที่เด็กอยู่นั้นจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กใช้อยู่เสมออย่างครบครัน เช่น กระจก กาหรือเหยือก และถ้วยน้ำไว้ในห้องด้วย สำหรับเด็กที่อยากดื่มน้ำ ครูคนเดียวดูแลเด็กหลายคน จะต้องควบคุมให้ดี ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรปล่อยให้เด็กออกจากห้อง

8) ความสุขสบาย สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องเล่น ตลอดจนโต๊ะ เก้าอี้ เติง จะต้องมียขนาดเหมาะสมกับตัวเด็ก เด็กจะรู้สึกสบาย ถ้าได้นั่งเก้าอี้พอดีกับตัวเขา เขาจะเป็นสุขเมื่อมีสิ่งของเครื่องใช้ที่น่าดู

9) ความสนุก ในห้องเด็กมีเครื่องเล่นต่าง ๆ ตลอดจนภาพ หนังสือภาพสิ่งของของจำลอง เพื่อให้เด็กได้เรียนจากของจริงและจำลอง ทั้งควรจัดกิจกรรมที่สนุกสนาน ให้แก่เด็ก

10) การส่งเสริมประสบการณ์ ห้องเด็กนั้นควรจัดเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของเด็กด้วย ดังนั้นเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ ครูควรจะนำสิ่งที่เด็กควรรูมาสู่ห้องเรียน กระดาษทราย ภาพ และแผนภูมิ จึงจำเป็นสำหรับห้องเด็ก

ห้องที่เด็กใช้เรียน เล่น ทำงาน และ พักผ่อน ควรจะเป็นห้องที่กว้างขวางพอควร โต๊ะ เก้าอี้ ของเด็กตั้งเป็นหมู่อยู่ส่วนหนึ่งของห้อง เนื้อที่ส่วนที่เหลือใช้สำหรับเล่น พักผ่อน และกิจกรรมอย่างอื่น ฝาด้านหนึ่งมีกระดานดำยาวตลอดฝา ควรจัดให้มีมุมตุ๊กตา และเครื่องเล่น มุมธรรมชาติศึกษา ศิลปะ ฯลฯ ตามฝามีภาพที่เหมาะสมกับเด็ก นอกจากนั้นควรมีแจกันดอกไม้ ตู้หรือชั้นที่เก็บของ โต๊ะเล็กสำหรับวางกาหรือเหยือกน้ำและถ้วย กระจกเงา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ควรมีอยู่ในห้องด้วย (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น, 2533)

ปัญหาด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์

1) ปัญหาด้านลักษณะของอาคารสถานที่

อาคารสถานศึกษาปฐมวัยที่ถูกคัดค้านหลักการ ต้องเป็นอาคารชั้นเดียว แต่สถานศึกษาที่จัดชั้นอนุบาลหรือชั้นเด็กเล็กจะเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ดังนั้นการจัดชั้นเรียนของระดับปฐมวัยที่รวมอยู่กับระดับประถมศึกษา ซึ่งอาจไม่เหมาะสมและเป็นปัญหาต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการเด็ก เด็กปฐมวัยอาจไม่ปลอดภัยขณะเล่น หรือขณะพักกลางวัน ห้องเรียนของเด็กปฐมวัยควรมีขนาดแตกต่างกันและการจัดสภาพแวดล้อมควรแตกต่างกันไปด้วย ถ้าครูปฐมวัยจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเหมือนประถมศึกษาทำให้สภาพแวดล้อมนั้นไม่เหมาะสมกับเด็ก และถ้าห้องเรียนมีขนาดเล็กเท่ากับชั้นประถมศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมย่อมไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก สภาพแวดล้อมในห้องจะกลายเป็นสภาพแวดล้อมของห้องเรียนระดับประถมศึกษาไป แนวทางแก้ปัญหา อาคารเรียนของเด็กปฐมวัยควรเป็นชั้นที่หนึ่งของอาคาร ในกรณี

ที่อาคารเรียนมี 2 ชั้น แต่ถ้าต้องใช้ชั้นที่สองในกรณีที่เป็นจริง ๆ อาคารควรมีห้องน้ำห้องส้วมอยู่บนชั้นที่สอง เพื่อความสะดวก ปลอดภัยของเด็กปฐมวัย ในกรณีที่ห้องเรียนของเด็กปฐมวัยมีขนาดเล็ก การแก้ปัญหาด้านนี้ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถของครูและผู้บริหารในการที่จะใช้แสง สี ของห้อง ตลอดจนการจัดวัสดุอุปกรณ์ให้เป็นสัดส่วนและเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้ห้องดูขนาดใหญ่ขึ้น สำหรับศูนย์ปฐมวัยต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยกรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมการศาสนา หรือองค์กรอื่น ๆ รูปแบบของการจัดจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน ดังนั้นอาคารส่วนใหญ่ของศูนย์จึงเป็นอาคารแบบง่าย ๆ อาคารมีหลังคาและเสาที่กั้นกันแผ่นและลม ห้องจะใช้ประโยชน์เอนกประสงค์ การจัดสภาพแวดล้อมจึงค่อนข้างเป็นปัญหา แต่อย่างไรก็ตามผู้รับผิดชอบควรใช้ความรู้ความสามารถในการปรับเปลี่ยนสถานที่นั้น ๆ ให้ใช้ได้ตามแต่วัตถุประสงค์แต่ละข้อ

2) ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดหาครุภัณฑ์

การจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา ที่จัดชั้นเด็กเล็กและอนุบาล รัฐบาลจัดสรรมาให้มีน้อยมาก โดยเฉพาะถ้าเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ทำให้สถานศึกษาปฐมวัยมีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการดำเนินจัดซื้อครุภัณฑ์ แนวทางแก้ปัญหา รัฐมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนี้ รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณโดยเพิ่มงบประมาณให้แก่สถานศึกษาปฐมวัยมากขึ้น แนวทางอีกแนวหนึ่งคือผู้บริหารควรต้องใช้ความสามารถของตนเองทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการประชาสัมพันธ์ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีช่วยจัดหาเงินที่จะมาสนับสนุนในการจัดซื้อหา จัดซื้อครุภัณฑ์ที่จะมาจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม หรือใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จะมาจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม หรือใช้วัสดุท้องถิ่นมาจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัยก็ได้เพื่อเป็นการแก้ปัญหา (อารมย์ สุวรรณपाल, 2537)

จึงสรุปได้ว่า การจัดอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ ในโรงเรียนและศูนย์สำหรับเด็ก อนุบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเด็ก หากผู้บริหารและครูจัดได้ถูกต้องตามหลักการย่อมทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี ผู้ปกครองก็เป็นผู้ที่จะทำให้การจัดอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ของโรงเรียนและศูนย์ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและครูจึงต้องชักจูงให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ ถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้นผู้ปกครองยังสามารถช่วยแก้ปัญหาได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.2 สื่อการเรียนการสอน

สื่อเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยตรง เพราะเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากประสบการณ์ตรง วัสดุอุปกรณ์และสื่อประเภทต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่สถานศึกษาต้องจัดไว้อย่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน สื่อในที่นี้รวมถึงเกมต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ภายในห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ภายนอกห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ที่สร้างเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก (อารมย์ สุวรรณपाल, 2537)

สื่อการเรียนการสอนระดับปฐมวัยนั้น หมายถึง เครื่องมือทุกชนิดที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ตัวอย่าง เช่น คน พืช สัตว์ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น สื่อสำหรับการศึกษาระดับนี้แบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะการใช้งานได้ดังนี้ (ราสี ทองสวัสดิ์, 2528)

1) สื่อสำหรับเตรียมการสอนของครู สื่อประเภทนี้จัดหาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร วิธีสอน กิจกรรม ตลอดจนความเข้าใจในตัวเด็ก สื่อประเภทนี้ก็ ได้แก่ คู่มือครู หนังสือ เทป ภาพยนตร์ เป็นต้น สื่อประเภทนี้บางอย่างสถานศึกษาอาจจัดหามาโดยการซื้อเช่นกัน เช่น เทป (แถบเสียง) เทปวิดีโอ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ แต่บางอย่างก็อาจผลิตได้เองเช่นกัน เช่น การจัดทำคู่มือ เช่น การรวบรวมเนื้อหาสำหรับครูใช้ประกอบการสอนต่อไป

2) สื่อสำหรับประกอบบทเรียน ในการสอนเด็กเล็กนั้น การจะเร้าให้เด็กมีความสนใจในสิ่งที่ครูจะสอนนั้น การใช้สื่อเข้าช่วยก็จะทำให้บทเรียนมีชีวิตชีวาน่าสนใจยิ่งขึ้นด้วย เช่น ครูสอนเรื่องวันลอยกระทง ครูก็นำเอากระทงมาให้เด็กได้ดู เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน หรือหากเป็นการเรียนถึงชีวิตของกบ ครูอาจจะนำลูกอ๊อดมาให้เด็กได้เลี้ยงจนกว่ามันจะเจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ หากก็ค่อย ๆ หดเข้าไปจนกลายเป็นกบที่สมบูรณ์ขึ้นมาอยู่เหนือน้ำได้ สื่อประเภทนี้อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) สื่อที่ได้มาโดยการจัดหา เช่น สิ่งที่มีตามธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ไม้ เหล็ก หิน ดิน ทราย เป็นต้น

2.2) สื่อที่ได้มาโดยการประดิษฐ์ อาจเป็นหุ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตา ผ้า ตุ๊กตาพลาสติก หุ่นฉลุกระดาษ เกมการศึกษา เป็นต้น

3) สื่อสำหรับจัดสภาพแวดล้อมให้เด็ก ที่เล่นที่จัดให้กับเด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญหากจัดได้เหมาะสมก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สื่อเหล่านี้อาจได้มา 2 ทาง คือ โดยการจัดหาทางหนึ่ง และโดยการผลิตอีกทางหนึ่ง

ลักษณะของสื่อหรือเครื่องเล่นที่คินัน เกษลดา มานะจุติ (2529) มีความเห็นว่าจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) เหมาะกับวัยและโครงสร้างเฉพาะวัยของเด็ก
- 2) มั่นคง ทนทาน แข็งแรงไม่แตกสลายง่าย
- 3) ไม่มีส่วนของสารมีพิษเจือปน เช่น สี ความแหลม ต้องปลอดภัยต่อสภาพของเด็ก
- 4) ประกอบขึ้นง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ประหยัดเวลาในการทำและการเล่น
- 5) เร้าใจ ส่งเสริมให้เด็กอยากรู้หรืออยากเห็นอยู่เสมอ
- 6) ส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อช่วยการพัฒนาในเด็ก
- 7) เพิ่มประสิทธิภาพทางทักษะและความสามารถเฉพาะวัย

- 8) สร้างเสริมความสนใจและทัศนคติที่ดีแก่ผู้เล่น
- 9) ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมในหมู่เด็กด้วยกัน
- 10) เข้าใจและเล่นได้ไม่ยาก
- 11) ช่วยเพิ่มพูนความรู้หลายด้านในเวลาอันสั้น
- 12) ช่วยให้เกิดจดจำบทเรียนและประสบการณ์ได้นานขึ้น
- 13) มีข้อบกพร่องน้อยและยากแก่การบุบสลาย มีการสาธิตและการทดลอง

ก่อนการใช้เสมอ

การจัดหาสื่อ สามารถจัดหาได้หลายวิธี คือ

- 1) จัดหาโดยการขอยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ศูนย์สื่อของโรงเรียนของรัฐ หรือโรงเรียนเอกชน ฯลฯ
- 2) จัดซื้อสื่อและเครื่องเล่น โดยวางแผนการจัดซื้อตามลำดับความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ทางโรงเรียนสามารถจัดสรรให้ และสอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์
- 3) ผลิตสื่อและเครื่องเล่นขึ้นใช้เอง โดยใช้วัสดุที่ปลอดภัยและหาง่ายเป็น ครัววัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น กระดาษแข็งจากถังกระดาษ รูปภาพจากแผ่นป้ายโฆษณา รูปภาพจากหนังสือนิยายต่าง ๆ เป็นต้น

อารมย์ สุวรรณपाल (2537) กล่าวว่า ในสถานศึกษาปฐมวัยของรัฐจะได้รับงบประมาณไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการดำเนินการเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสื่อ ส่วนในสถานศึกษาปฐมวัยของเอกชน มีปัญหาคือคือผู้บริหารส่วนใหญ่เน้นนโยบายการสอนให้เด็กเรียนรู้การอ่าน เขียน คิดเลข หรือแม้แต่ภาษาอังกฤษเป็นหลัก สื่อการเรียนการสอนจึงเน้นด้านวิชาการเกินไป ซึ่งไม่เหมาะสมต่อธรรมชาติของเด็กและไม่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย แนวทางแก้ปัญหามหา ในสถานศึกษาของรัฐที่ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอสามารถแก้ปัญหาโดย นำงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาใช้อย่างประหยัด โดยการจัดทำสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ขึ้นเองจากวัสดุท้องถิ่นที่ใช้แล้ว ส่วนสถานศึกษาปฐมวัยของเอกชน ปัญหาที่เกิดมีสาเหตุจากผู้บริหารเป็นหลัก แนวทางแก้ปัญหานี้จึงควรเป็นหน้าที่ของผู้มีอำนาจในการควบคุมดูแล สถานศึกษาปฐมวัย คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ควรดูแลการจัดการศึกษาระดับนี้ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

นอกจากอาคารสถานที่และครุภัณฑ์แล้ว สื่อการเรียนการสอนนับว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก ผู้บริหารและครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในการจัดหาสื่อ และการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนให้เด็กอนุบาล เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคม และสติปัญญา ครบทุกด้าน

3. การเตรียมและการพัฒนาบุคลากร

การคัดเลือกบุคลากร

กระบวนการคัดเลือกบุคลากรนั้นสถานศึกษาปฐมวัย ส่วนมากมีขั้นตอนในการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ดังนี้ (อรุณี ทรคาล, 2537)

- 1) การตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้น เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจะทำการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้สมัครที่กรอกรายละเอียดไว้ในใบสมัครรวมทั้งหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้แนบเพื่อรู้ว่าบุคคลที่มาสมัครมีคุณสมบัติพื้นฐาน เช่น วุฒิการศึกษา ฯลฯ ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้าบุคคลใดมีคุณสมบัติพื้นฐานไม่ตรงจะได้ทำการคัดออก เพื่อประหยัดเวลาและแรงงานที่จะต้องทำในขั้นตอนต่อไป
- 2) การทดสอบและ/หรือ การทดลองสอน สถานศึกษาปฐมวัยบางแห่งจะใช้วิธีการทดสอบหรือการทดลองสอนอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องมือในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน แต่สถานศึกษาปฐมวัยบางแห่งอาจใช้ทั้งการทดสอบและการทดลองสอน การทดสอบส่วนมากจะเป็นการถามคำถามวิชาการเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฐมวัยศึกษา ซึ่งอาจถามเป็นลักษณะของแบบทดสอบอัตนัยหรือปรนัย สำหรับการทดลองสอนนั้นจะเป็นการทดสอบทักษะและความสามารถทางวิชาชีพเกี่ยวกับการสอนเด็กหรือช่วยเหลือเด็กในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาจให้ผู้สมัครแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง เช่น เด็กร้องไห้ไม่หยุด เด็กที่ก้าวร้าว ชอบแกล้งเพื่อน ฯลฯ เป็นต้น
- 3) การสัมภาษณ์ โดยทั่วไปผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์เพื่อวินิจฉัย หรือให้ความเห็นชอบว่าบุคคลที่ได้ผ่านการคัดเลือกขั้นต้นมาแล้วสมควรจะได้รับการบรรจุเข้าทำงานหรือไม่ และจะช่วยเพิ่มเติมข้อมูลบางประการที่ไม่อาจประเมินได้ด้วยวิธีการขั้นต้น เช่น บุคลิกภาพ ลักษณะท่าที การพูดจาได้ตอบ ฯลฯ การสัมภาษณ์จะช่วยให้ตัดสินใจได้ว่าใครเหมาะสมกับตำแหน่งมากน้อยเพียงใด
- 4) การตัดสินใจคัดเลือก หลังจากที่ได้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวผู้สมัครครบถ้วนแล้ว จะมีคณะกรรมการชุดหนึ่งพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งมากที่สุดเข้าทำงาน โดยคำนึงถึงคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้เป็นเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาตัดสินใจ
- 5) การตรวจร่างกาย เป็นขั้นตอนเกือบสุดท้ายของการคัดเลือกที่มีความสำคัญอย่างมาก เพื่อให้ได้บุคคลที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจ ไม่มีโรคติดต่อที่อาจแพร่เชื้อไปสู่เด็กเล็กได้ สถานศึกษาปฐมวัยอาจกำหนดสถานพยาบาลให้บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกไปตรวจ โดยทำความเข้าใจกับแพทย์ในสถานพยาบาลแห่งนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้าว่าต้องการให้ตรวจอะไรบ้าง

6) การบรรจุ หลังจากที่ได้ทำการตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ และผ่านการทดสอบจนเป็นที่พอใจแล้ว ก็จะเป็นเรื่องของการบรรจุเข้าทำงานซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการคัดเลือกบุคลากร การทำงานในระยะแรกนี้ เรียกว่า “ระยะทดลองปฏิบัติงาน” ซึ่งสถานศึกษาปฐมวัยเอกชนแต่ละแห่งจะมีระยะการทดลองปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับระเบียบของหน่วยงานต้นสังกัด

การเตรียมบุคลากร

การเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับงานที่จะต้องปฏิบัติต่อไป การพัฒนาบุคลากรในลักษณะนี้จะกระทำก็ต่อเมื่อมีการรับบุคลากรใหม่เข้าปฏิบัติงาน หรือเมื่อสถานศึกษาปฐมวัยขยายงานเพิ่มมากขึ้น แต่ยังคงใช้บุคลากรที่มีอยู่เดิม เช่น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ขยายเปิดสอนชั้นเด็กเล็กโดยการให้ครูที่สอนในระดับประถมศึกษาไปช่วยสอน ในกรณีเช่นนี้ต้องมีการพัฒนาครูผู้นั้นให้รู้จักเทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูผู้นั้นไม่เคยมีความรู้ และไม่เคยปฏิบัติมาก่อน ฯลฯ เป็นต้น (อรุณี หรดาต, 2537)

การพัฒนาบุคลากร

อรุณี หรดาต (2537) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัย สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น พื้นฐานเดิมของบุคลากร จุดมุ่งหมายของการพัฒนา ความต้องการของสถานศึกษาปฐมวัย งบประมาณ หรือการสนับสนุนจากผู้บริหาร ฯลฯ รูปแบบทั่วไปของการพัฒนาบุคลากรอาจจัดได้ 4 รูปแบบ คือ

1) การฝึกอบรม เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจหรือแนวความคิดเฉพาะเรื่อง เช่น การจัดมุมความสนใจ เทคนิคการใช้คำถาม การประเมินพัฒนาการและความพร้อมของเด็ก ฯลฯ การจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งสามารถทำได้ 3 วิธี คือ วิธีแรก สถานศึกษาปฐมวัยอาจจัดเอง ถ้าต้องการพัฒนาคูปฐมวัยทั้งโรงเรียน ซึ่งควรมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 10-15 คน เพราะการฝึกอบรมสามารถจัดทำได้ง่ายและไม่เปลืองค่าใช้จ่าย วิธีที่สองคือ กลุ่มโรงเรียนร่วมกันจัดขึ้นมา โดยการกำหนดหัวข้อเรื่องฝึกอบรมให้สนองต่อความต้องการและความสนใจของคณะครูปฐมวัยส่วนใหญ่ภายในกลุ่มเดียวกัน และวิธีที่สามคือ การเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข สหาคมนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทยฯ สถาบันอุดมศึกษา ฯลฯ การพัฒนาบุคลากรโดยใช้วิธีฝึกอบรมไม่ว่าวิธีใด มีสิ่งสำคัญที่ผู้จัดจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษคือ วิทยากรที่เชิญมาให้ความรู้ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านและต้องเป็นผู้ที่คณะครูเข้ารับการฝึกอบรมมีความเชื่อถือ ศรัทธา จึงจะทำให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้

2) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการให้ความรู้และแนวคิดควบคู่ไปกับการให้นักดารได้ลงมือปฏิบัติ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการผลิตสื่อ การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการเขียนแผนการสอน ฯลฯ การพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีนี้จะช่วยให้นักดารสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ปฏิบัติได้จริง เพราะได้ฝึกปฏิบัติขณะที่เข้าประชุม

3) การศึกษาดูงาน เป็นการเปิดโอกาสให้นักดารได้ศึกษาและดูเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัยอื่นที่มีผลงานดีเด่น และเป็นที่ยอมรับของบุคคลในวงวิชาการปฐมวัยศึกษา เช่น สถานศึกษาปฐมวัยที่ประสบความสำเร็จด้านการให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ฯลฯ การศึกษาดูงานนี้ส่วนมากจะให้คณะครูไปกันเป็นกลุ่ม กล่าวคืออาจให้ครูทุกคนไปหรือส่งตัวแทนไป โดยการติดต่อขอความร่วมมือจากสถานศึกษาปฐมวัยที่จะไปศึกษาดูงานล่วงหน้า ซึ่งสถานศึกษาดังกล่าวอาจอยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกันหรืออาจอยู่ต่างจังหวัดก็ได้ การศึกษาดูงานนี้จะให้ผลควรมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

3.1) ก่อนการเดินทางควรบอกให้นักดารทราบถึงสถานที่ ที่จะไปศึกษาดูงาน จุดมุ่งหมายของการดูงาน และบอกให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องการให้นักดารศึกษาดูงาน

3.2) สิ่งที่ควรปฏิบัติขณะดูงาน เช่น การจดบันทึก การถ่ายภาพ หรือถ่ายสไลด์

3.3) การประเมินผลการศึกษาดูงาน ซึ่งอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การอภิปรายซักถามความรู้ที่ได้หรือการสรุปเขียนบันทึก ฯลฯ

4) การศึกษาค้นคว้า เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรที่จะช่วยให้นักดารได้รับทั้งความรู้ ความสามารถ และแนวความคิดใหม่ๆ รวมทั้งได้เพิ่มวุฒิการศึกษาด้วย การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป การเข้าโครงการอบรมบุคลากรประจำการที่สถาบันอุดมศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น ฯลฯ

บุคลากรและบุคคลที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนและศูนย์ปฐมวัยศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู พี่เลี้ยง ฯลฯ ส่วนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็กทั้งสิ้น ดังนั้น การคัดเลือก การเตรียมและการพัฒนาบุคลากร จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องเข้าใจถึงวิธีการคัดเลือก ครูที่จะมาสอนเด็กก่อนนุบาลว่าควรจะมีคุณสมบัติที่สำคัญอะไรบ้าง เมื่อได้ครูแล้วจะมีวิธีการเตรียมครูก่อนที่จะสอนอย่างไร และมีวิธีการพัฒนาครูอย่างไรให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กก่อนนุบาลและมีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา

4. หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์

นักรับการศึกษาตีความหมายของหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ไว้ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

- 1) หลักสูตร คือ แผนในการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนในชั้นเรียน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
- 2) หลักสูตรเป็นการอธิบายถึงลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับนี้ มุ่งให้เด็กพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน การจัดการศึกษาที่ช่วยให้บังเกิดผลดีเต็มที่ก็พบว่าต้องคำนึงถึงพัฒนาการ และจิตวิทยาของเด็กวัยนี้ กล่าวคือ ควรจัดในรูปแบบกิจกรรม เช่น การเล่น การทำงานศิลปะ ฯลฯ จะได้ผลหลาย ๆ ด้าน มิใช่มุ่งแต่การสอนเนื้อหาให้กับเด็กแต่อย่างเดียว ด้วยเหตุนี้ จึงถือว่ากิจกรรมที่ครูจะต้องทำนั้นจะไม่ใช่เป็นการสอนดังเช่น ชั้นประถมศึกษา แต่เป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก (ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต, 2518)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นว่าการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ควรประกาศใช้เป็นหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน กรมวิชาการจึงได้จัดให้มีการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลที่ได้จากการสัมมนามาปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา และประกาศเป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ, 2540)

แผนการจัดประสบการณ์

การนำแนวการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) มาทำเป็นแผนการจัดประสบการณ์ (แผนการสอน) ในการจัดทำแผนการสอนชั้นก่อนวัยเรียนย่อมมุ่งที่จะพัฒนาเด็กให้ได้ครบทุกด้านอย่างเต็มที่ การทำอาจทำได้หลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งโดยการจัดเอาวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกน แล้วนำเอาวิชาอื่น ๆ มาจัดผสมผสานกัน ดังเช่น ตัวอย่างที่จะยกมาให้เห็นนี้ได้ใช้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์เป็นแกนแล้วนำภาษา คณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมาจัดผสมผสานกัน (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น, 2532)

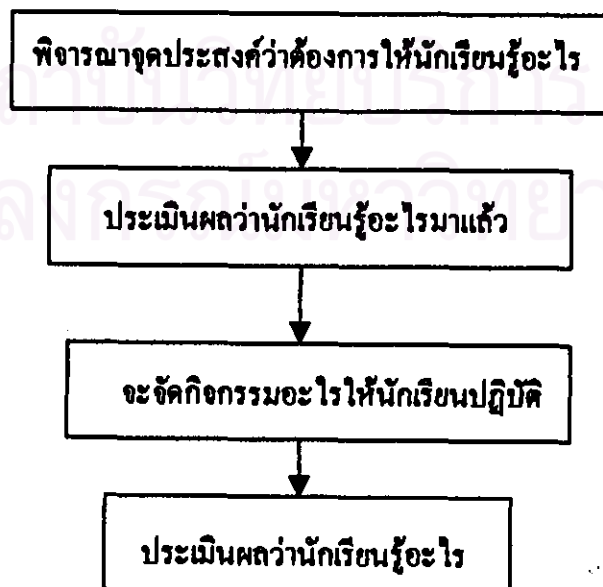
ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

ในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูควรคำนึงตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรก่อนประถมศึกษา และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องครูต้องศึกษาหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม
- 2) ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาครูต้องศึกษาเนื้อหา โดยจะต้องวิเคราะห์และเลือกนำมาวางแผนว่าจะสร้างให้เด็กเกิดแนวคิดอะไรและได้ประสบการณ์ที่สำคัญใดบ้าง
- 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของจุดมุ่งหมาย คุณลักษณะของเด็ก 3-6 ปี ที่พึงประสงค์หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน เพื่อนำไปสู่การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ (กรมวิชาการ, 2540)

การพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนำเอาหลักสูตรระดับชาติและระดับท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เหมาะสมในทางปฏิบัติจริง การเรียนการสอนจะบรรลุเป้าหมายเพียงใดขึ้นอยู่กับวิธีการจัดประสบการณ์ และวิธีการสอนของครู ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรคือตัวครู ในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย ครูก็ควรศึกษาหลักสูตรและมีการพัฒนาหลักสูตรเป็นขั้นดังนี้

ศิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2537) ได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับแนวการจัดประสบการณ์ไว้ ดังนี้

1) ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนั้นจึงไม่ได้กำหนดเป็นแผนนโยบายที่ชัดเจน ทำให้ครูในโรงเรียนที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยปฏิบัติงานด้านการสอนไม่ถูก และไม่ถูกต้องตามที่แผนการสอนได้จัดไว้

2) การวางแผนแนวการจัดประสบการณ์ มาจากคนกลุ่มเดียวหรือหน่วยงานเดียว ในการจัดทำวางแผนแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ถ้าเกิดจากบุคคลหลายฝ่ายช่วยกันร่วมแสดงความคิดเห็นในการวางแผน จะช่วยทำให้แผนการจัดประสบการณ์ที่ออกมานั้นออกมาในรูปแบบที่ค่อนข้างสมบูรณ์ตอบสนองความต้องการของเด็กและชุมชน แต่เท่าที่ปรากฏอยู่มักออกมาจากคนกลุ่มเดียวหรือเพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น

3) การวางแผนแนวการจัดประสบการณ์ มีความคลุมเครือในเรื่องของจุดมุ่งหมาย การกำหนดจุดมุ่งหมายของแผนแนวการจัดประสบการณ์มีความคลุมเครือ ทำให้ครูไม่เข้าใจไม่สามารถดำเนินการสอนและจัดกิจกรรมตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก อีกทั้งจุดมุ่งหมายไม่ชัดเจนมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการสอนเด็กด้วย

4) การวางแผนแนวการจัดประสบการณ์ ไม่คำนึงถึงปัญหาทางสังคม กลุ่มบุคคลที่วางแผนไม่คำนึงถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเสมอภาค หรือวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ พอสรุปปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.1) การเปลี่ยนแปลงของสังคมและนวัตกรรมเทคโนโลยี ของโลกในอนาคตอย่างน้อยที่สุด 10 หรือ 20 ปีข้างหน้า แผนแนวการจัดประสบการณ์ควรให้สอดคล้องทันต่อโลกในอนาคต เพราะเด็กปฐมวัยที่เรียนอยู่ในปัจจุบันเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ดังนั้น ถ้าแนวการจัดประสบการณ์คำนึงถึงปัจจัยด้านนี้ ทำให้ผลผลิตที่ออกมาคือ ตัวผู้เรียนสนองต่อความต้องการของสังคมแต่ส่วนมากแนวการจัดประสบการณ์ที่ใช้อยู่ยังมีได้คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

4.2) แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มิได้คำนึงถึงความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับเด็กทุกคนที่ควรได้รับ เช่น กลุ่มเด็กพิการ กลุ่มเด็กฉลาด เป็นต้น ดังนั้น ประสบการณ์ที่จัดให้กับเด็กนั้นควรครอบคลุมคำนึงถึงเด็กทุกประเภท

4.3) แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มิได้คำนึงถึงศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกันในสังคมนั้น ๆ ดังนั้นแนวการจัดประสบการณ์ที่จัดให้ควรมีจุดมุ่งหมายให้เด็กยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่าง มีการเสริมสร้างความเป็นเพื่อนมนุษย์ รักสันติสุข และความสงบ

5) ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างความสมดุล ในความรู้เนื้อหาที่นำไปสอนเด็ก ครูส่วนใหญ่ในระดับปฐมวัยไม่มีความเข้าใจตั้งแต่ปรัชญา จุดมุ่งหมาย คุณค่า เนื้อหา ในการสอนและถ่ายทอดให้กับเด็ก ส่วนใหญ่เน้นสอนเด็กหนักทางด้านวิชาการ เน้นให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้ ก่อนที่ขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ทางหน่วยงานต้นสังกัดได้กำหนดไว้ ซึ่งการนำหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์มาใช้ให้ได้ผลดีนั้น จำเป็นต้องมีการจัดทำแผนการสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่นำไปใช้ ซึ่งในปัจจุบันนี้หน่วยงานส่วนใหญ่ที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ใช้หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ

5. กิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์หรือสภาพการณ์ที่ผู้เรียนได้ใช้ทั้งกายและสมองกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญหรือทักษะและทัศนคติ มีพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยบรรลุจุดมุ่งหมายที่ครูหรือนักเรียนตั้งไว้ และทำให้นักเรียนได้สนุกสนานรื่นเริง (โตกิตอนงค์ บุญช่วย, 2531)

ลักษณะการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยอนุบาล

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยอนุบาล ควรยึดหลักการ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

- 1) กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เด็กแต่ละคนมีความสนใจแตกต่างกันจึงควรจัดให้มีกิจกรรมหลายประเภทที่เหมาะสมกับวัย ตรงกับความสนใจ และความต้องการของเด็กเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้เลือกตามความสนใจและความสามารถ
- 2) กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ควรเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม
- 3) กิจกรรมที่จัดควรมีความสมดุลคือให้มีทั้งกิจกรรมในห้องเรียน และนอกห้องเรียนกิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและสงบกิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม
- 4) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมควรเหมาะสมกับวัย มีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการ และความสนใจของเด็ก เช่น

วัย 3 ขวบ	มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที
วัย 4 ขวบ	มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที
วัย 5 ขวบ	มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

5) กิจกรรมที่จัดควรเน้นให้มีสื่อของจริง ให้เด็กได้มีโอกาส สังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ และผู้ใหญ่ (กรมวิชาการ, 2540)

อรุณี หรดาต (2537) กล่าวว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้การเสริมความรู้และประสบการณ์ให้แก่เด็กที่บ้านด้วยการสนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมในหลักสูตร หรือกิจกรรมพิเศษที่ทางสถานศึกษา หรือเอกชนจัดขึ้นในวันหยุด หรือช่วงเย็นหลังเลิกเรียนแล้ว ซึ่งหลักสูตรหรือกิจกรรมเหล่านี้มีทั้งที่ช่วยเสริมความรู้ทางวิชาการที่ค่อนข้างมากเกินไประหว่างสำหรับเด็ก แต่บางหลักสูตรหรือบางกิจกรรมสามารถช่วยเสริมความสามารถพิเศษเฉพาะทางให้แก่เด็กได้ เช่น การเรียนภาษาต่างประเทศ การเรียนคอมพิวเตอร์ การเรียนพิเศษเพื่อเสริมความรู้ที่เด็กได้จากสถานศึกษา การว่ายน้ำ การเดินบดเลย์ การเล่นเครื่องดนตรีไทยและต่างประเทศ ฯลฯ เป็นต้น สำหรับการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้แก่เด็กในสถานศึกษามีน้อยมาก เช่น เป็นผู้ช่วยครู เป็นวิทยากรพิเศษ ฯลฯ เป็นต้น

ศิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2537) กล่าวว่า การวางแผนแนวการจัดประสบการณ์ไม่คำนึงถึงผู้เรียนในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล การวางแผนการจัดประสบการณ์ จัดกิจกรรมให้เด็ก ๆ ทุกคนทำสิ่งที่เหมือนกันในเวลาเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ จากผลการวิจัยต่าง ๆ ผลที่ออกมาค้นพบเพียงคำตอบของรูปแบบของการจัดประสบการณ์ ที่ทำกันอยู่แต่ยังไม่ได้มีการวิจัยที่สัมพันธ์เกี่ยวกับวิธีการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กทุกกลุ่มอายุ และตามพัฒนาการของเด็กแต่ละคนและเอื้อต่อสภาพแวดล้อมที่ต่าง ๆ กัน มิได้มีการแก้ที่กระบวนการจัดประสบการณ์ที่ถูกต้อง NEYC เสนอแนะว่าแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ควรเน้นเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดให้เหมาะสมกับอายุเด็กและความต้องการของเด็กแต่ละคน ดังนั้นการวางแผนการจัดประสบการณ์ ผู้วางแผนควรมีความรู้ทางวิชาการ การจัดควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จุดมุ่งหมายควรบ่งบอกให้ครูวางแผนการสอนสำหรับเด็กทุกคนไม่ทำสิ่งเดียวกันในเวลาเดียวกัน ครูควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ หลากหลายเหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในตารางแต่ละวันควรสร้างความสมดุล มีทั้งกิจกรรมกระตือรือร้นและเฉื่อยชาในบางเวลา เด็ก ๆ มีการเข้ากลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่และเวลาที่เป็นอิสระ

ครูประจำชั้นจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้กับเด็กอนุบาล เพราะการจัดการเรียนการสอนในระดับนี้มิใช่เป็นการสอนรายวิชา แต่เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กในรูปของกิจกรรม ดังนั้น การจัดกิจกรรมให้กับเด็กวัยอนุบาล ครูควรคำนึงถึงหลักการในการจัดกิจกรรม ซึ่งจะเป็นผลทำให้ครูประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมและทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

พฤติกรรมของเด็กวัยอนุบาล

Hourlock (1964) ได้แบ่งพฤติกรรมของเด็กออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อทำแล้วสร้างความพอใจเป็นที่นิยมชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น ได้แก่

1.1) ความร่วมมือ เด็กจะหัดเล่น และหัดทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดี และเป็นระยะเวลาเพิ่มขึ้นทีละน้อย ถ้าฝึกการรู้จักการทำกิจกรรม และรู้จักเล่นกับเพื่อนมากเท่าใดจะทำให้เขาร่วมมือและสามัคคีกับเพื่อน เวลาเล่นได้มากขึ้นเท่านั้น

1.2) การยอมรับจากสังคม เด็กกระตือรือร้นที่จะได้รับการรับรองเห็นชอบจากผู้อื่นในวัยนี้ เด็กจะสนใจเพื่อนเล่นมากขึ้น เด็กเริ่มจะเห็นว่า การรับรองเห็นชอบจากเพื่อนสำคัญกว่าผู้ใหญ่

1.3) ความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกในความเป็นเพื่อนด้วยการเล่นด้วย คุยด้วย และการแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น

1.4) การเป็นผู้นำ เด็กจะมีลักษณะเป็นผู้นำสำหรับวัยนี้ เป็นผู้ที่มียุปร่างสูงใหญ่ มีสติปัญญาสูงกว่า และอายุมากกว่าคนอื่น ๆ ทำให้เขาสามารถออกความคิดเห็นและแนะนำการเล่นแก่เด็กอื่น ซึ่งจะยินดีที่จะทำตาม เพราะคิดนิยัไว้วางใจในคำแนะนำของผู้ใหญ่

1.5) ความไม่เห็นแก่ตัว เด็กที่เคยฝึกให้แบ่งปันสิ่งของที่ตนมีให้ผู้อื่นจะเข้าใจคนอื่นไม่หวงของและช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าตนเอง

1.6) การเลียนแบบ ในการเล่นกับเด็กคนอื่นเป็นการกระทำที่เลียนแบบหรือเอาอย่างกัน

1.7) การแข่งขัน เด็กในวัยนี้ เด็กชายแข่งขันกันมากกว่าเด็กหญิง ด้านแข่งขันกันในทางที่ดีจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมดี แต่ด้านแข่งขันทำพนันและไอ้อวจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไม่เป็นสุข

2) พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อนและความไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น

2.1) ความก้าวร้าว เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงความก้าวร้าวรุกรานออกมาเป็นคำพูดมากกว่าใช้กำลังต่อสู้กัน เด็กที่ไม่มีใครชอบมักจะถูกมองความเอาใจใส่จากคนอื่นด้วยการหาเรื่องรังแกเพื่อน ๆ ไม่ว่าจะด้วยกำลังหรือคำพูด

2.2) การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน เมื่อขัดใจกันเรื่องของการแข่งขันจะแย่งของกันและจะร้องไห้ ทูบตี เมื่อเด็กโตขึ้นจะรู้จักปรับแก้ข้อขัดแย้งกัน ทำให้ทะเลาะบ่อยและรุนแรง

2.3) การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะคิดและพูดเกี่ยวกับเรื่องของตนเอง

2.4) การใช้อำนาจเหนือคนอื่น โดยชอบทำตัวเป็นนาย พูดย่มขู่ผู้อื่น

2.5) การขู่เข้า และรังแก หรือล้อเลียน ให้ผู้อื่นโมโหหรืออับอาย

2.6) พฤติกรรมปฏิเสธ โดยเด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และท่าทางวาจาในการปฏิเสธ ไม่ให้ความช่วยเหลือหรือยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

การพัฒนาพฤติกรรมของเด็กอนุบาล ครูจะต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ได้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และควรแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะเป็นบุคคลที่สังคมยอมรับ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. การวัดและประเมินพัฒนาการ

การประเมินผลสำหรับเด็กปฐมวัย หมายความว่า การประเมินว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพียงใด จุดมุ่งหมายของการประเมินผลมี 2 ประการคือ (สมใจ ทิพย์ชัยเมธา และพิศเพลิน เขียวหวาน, 2527)

1) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (Formative Evaluation) คือ การประเมินหลังจากเรียนจบไปตอนหนึ่งหรือหน่วยหนึ่ง หรือในระหว่างภาคการศึกษา หรือปลายภาคการศึกษา แต่ละภาค ยกเว้นภาคเรียนสุดท้าย เมื่อพบว่า เด็กคนใดบกพร่องครูก็จะปรับปรุงการเรียนการสอน ควรให้เด็กรู้ผลการประเมินด้วย เพื่อเขาจะได้รู้ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเขา ด้วยโดยมิได้มุ่งจะเป็นการตัดสินใจว่าเด็กพร้อมหรือไม่พร้อมแต่มุ่งเพื่อให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอน

2) การประเมินผลเพื่อสรุปผลการเรียนการสอน (Summative Evaluation) การประเมินจะครอบคลุมพฤติกรรมที่สำคัญ ๆ ในแต่ละจุดประสงค์ โดยจะประเมินตอนปลายปี เพื่อประเมินผลว่าเด็กมีความพร้อมที่จะขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หรือไม่

3) การรายงานผล การประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวันและครอบคลุมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคนด้วยเหตุนี้ครูซึ่งเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่ประเมินพัฒนาการเด็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจพัฒนาการเด็กวัย 3-6 ปี เป็นอย่างดี และต้องเข้าใจโครงสร้างของการประเมินอย่างละเอียดว่าจะประเมินเมื่อไรและอย่างไร ต้องมีความสามารถในการเลือกเครื่องมือ และวิธีการที่จะใช้ได้อย่างถูกต้องจึงจะทำให้ผลของการประเมินนั้นเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การประเมินพัฒนาการอาจทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่ง่ายต่อการปฏิบัติและนิยมใช้กันมาก คือ การสังเกต ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่อง และบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมินพัฒนาการเด็ก

ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กระดับก่อนประถมศึกษาจะมีวิธีการ เครื่องมือ การบันทึก และประเมินพัฒนาการ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

1) การสังเกต และการบันทึก การสังเกตมีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่ง คือ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น และครูจดบันทึกไว้ การสังเกตเป็นวิธีการที่ครูใช้ในการศึกษาพัฒนาการของเด็ก เมื่อมีการสังเกตก็ต้องมีการบันทึก ครูควรทราบว่าบันทึกอะไร การบันทึกพฤติกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งจะต้องทำอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเด็กเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงต้องนำมาบันทึกเป็นหลักฐานไว้อย่างชัดเจน การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็กสามารถใช้แบบง่าย ๆ คือแบบบันทึกพฤติกรรม ใช้บันทึกเหตุการณ์เฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมของเด็ก

1.1) การบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน ถ้าหากบันทึกในรูปแบบของการบรรยาย ก็มักจะเน้นเฉพาะเด็กรายที่ต้องการศึกษา ข้อดีของการบันทึกรายงาน คือ การชี้ให้เห็นความสามารถเฉพาะอย่างของเด็ก จะช่วยกระตุ้นให้ครูได้พิจารณาปัญหาของเด็กเป็นรายบุคคล ช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญมีข้อมูลมากขึ้นสำหรับวินิจฉัยเด็กว่าสมควรจะได้รับคำปรึกษาเพื่อลดปัญหา และส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างถูกต้อง นอกจากนั้นยังช่วยชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี

1.2) แบบสำรวจรายการ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์เด็กแต่ละคนได้ค่อนข้างละเอียดเหมาะสมกับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

1.3) การบันทึกการเลือกของเด็ก ได้แก่ การบันทึกสิ่งที่เด็กเลือกปฏิบัติ กิจกรรมหรือเลือกมุมเล่น

2) การสนทนา สามารถใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็กและบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกรายวัน

3) การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดกับเด็กเป็นรายบุคคล และควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ครูควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ครูสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

4) การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมแบบฟอร์มต่าง ๆ เช่น แบบสอบถามผู้ปกครอง

แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ เอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อครูจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง

การวัดและประเมินพัฒนาการของเด็ก ครูประจำชั้นจะต้องวัดและประเมินอยู่ตลอดเวลาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การบันทึก การใช้แฟ้มสะสมผลงาน การสนทนา และการสัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ควรจะต้องมีแบบบันทึกการประเมินพัฒนาการ เพื่อนำข้อมูลจากการประเมินมาบันทึก และนำผลการประเมินนั้นรายงานให้กับผู้ปกครองได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็ก หากมีปัญหาเกิดขึ้นครูและผู้ปกครองต้องหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการไปตามวัย

7. การนิเทศการสอน

การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยพัฒนาครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้จักปรับปรุงวิธีการสอนให้ดีขึ้น รวมทั้งจะช่วยพัฒนาครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้จักปรับปรุงวิธีการสอนให้ดีขึ้น รวมทั้งปรับปรุงวัตถุประสงค์การศึกษา เนื้อหาวิชา วิธีสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอนสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ในการนิเทศนั้น

ราตี ทองสวัสดิ์ (2528) กล่าวว่า ผู้ที่มีหน้าที่นิเทศโดยตรง คือ ศึกษานิเทศก์ของกรมต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาระดับนี้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ก็มีศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัด ศึกษานิเทศก์ระดับอำเภอรับผิดชอบช่วยโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ก็มีศึกษานิเทศก์ กรมการพัฒนาชุมชนก็มีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำให้พัฒนาด้านวิชาการ ศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความชำนาญอาจช่วยโรงเรียนวางแผน หรือโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ด้วย นอกจากนี้อาจช่วยพัฒนาหลักสูตรโดยการสร้างคู่มือประกอบ ในกรณีที่ครูยังไม่เข้าใจวิธีสอนก็อาจช่วยสาธิตการสอนให้ดูได้

น้อมศรี เฑท และคณะ (2528) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของการนิเทศการเรียนการสอนก็เพื่อที่จะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ผู้นิเทศก์จะทำงานกับครูในเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหา วิธีการสอน วัสดุอุปกรณ์การสอน การวัดผล ตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาคามที่ด้้องการวิธีการในการนิเทศเพื่อช่วยเหลือครูนิเทศควรถัดตามโอกาส และความเหมาะสม กิจกรรมการนิเทศเหล่านี้ ได้แก่

- 1) การประชุมเพื่อปรุมนิเทศครูหรือผู้ปกครอง เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งสร้างทัศนคติที่ดีและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่าง ๆ ด้วย
- 2) การประชุมกลุ่ม อาจจะจัดเป็นกลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ ตามความเหมาะสมของเรื่องที่จะประชุม

3) การอบรมสัมมนา เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการเรียนการสอน และนิยมจัดกันมากเมื่อมีปัญหาในทางปฏิบัติ หรือต้องการจะเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น พัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน การสร้างสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กเล็ก การประเมินผลการเรียน ฯลฯ การอบรมสัมมนาไม่ได้มุ่งแต่เพียงให้ครูมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น การอบรมยังมุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่ครูด้วย นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ครูมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และแสวงหาความก้าวหน้าใหม่

4) การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการฝึกอบรมระหว่างทำงานที่ดีที่สุดแบบหนึ่ง โดยที่ผู้เข้าประชุมได้ลงมือปฏิบัติงานแก้ปัญหา หรือศึกษาค้นคว้ากันเป็นกลุ่มย่อยแทนการนั่งฟังแต่อย่างเดียว ผลของการประชุมปฏิบัติการจะได้เป็นผลงาน หรือคำตอบต่อปัญหา โดยที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมด้วยและอาจขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและเป็นวิทยากรให้

5) การพบปะสนทนา เป็นการนิเทศรายบุคคลอย่างหนึ่ง จุดประสงค์สำคัญคือ

5.1) สำรวจความต้องการของครู

5.2) กระตุ้นให้ครูปรับปรุงการสอน

5.3) แนะนำครู

5.4) ศึกษาปัญหาของครู

5.5) ประเมินผลการสอนของครู

การพบปะสนทนากันนี้ผู้นิเทศอาจจะวางแผนในการไปพบปะกับครูเองหรือเกิดจากความต้องการของครูที่จะขอคำแนะนำจากผู้นิเทศ

6) การสังเกตการสอน ในการไปสังเกตการสอนของครูในห้องเรียนนั้นผู้นิเทศจะได้ทำความเข้าใจกับครูก่อนในเรื่องจุดประสงค์ของการไปสังเกต กำหนดเวลาและวางแผนการสอนร่วมกับครู เพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจ ทั้งนี้เพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการนิเทศให้แก่ครู

7) การจัดสัมนาการสอน การให้ครูมีโอกาสได้สังเกตการสอนของครูคนอื่น ๆ ซึ่งอาจให้ไปสังเกตการสอนของครูโรงเรียนอื่น จัดตั้งศูนย์สัมนาขึ้น จัดครูที่ชำนาญมาสาธิตการสอนให้ดู หรือการไปสังเกตการสอนของครูชั้นอื่น ทั้งนี้เพื่อให้ครูได้เห็นและเรียนรู้วิธีสอน การใช้อุปกรณ์ และกระบวนการที่คิดของผู้อื่น เพื่อจะได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสม

8) การศึกษานอกสถานที่ ผู้นิเทศอาจจัดพาครูปฏิบัติการในโครงการไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้เห็นวิถีจัดการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ หรือโรงเรียนที่มีชั้นอนุบาล ที่มีผลงานดีเด่น และเป็นที่ยอมรับทั่วไป เพื่อได้เป็นวิธีการทั้งทางด้านบริหารและการจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูมีความคิดริเริ่ม มีการเปรียบเทียบและนำแนวความคิดที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ เกิดความกระตือรือร้นที่จะทำงานต่อไป นอกจากนี้ยังมีส่วนในการสร้างความมั่นใจให้แก่ครูอีกด้วย

9) การบรรยายหรือปาฐกถา คือ การเชิญบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายพิเศษเป็นครั้งคราว เกี่ยวกับเรื่องที่เป็นปัญหา หรือเรื่องที่สมาชิกส่วนใหญ่สนใจ เช่น กลวิธีการสอนแผนใหม่ การจัดกิจกรรมบางประเภท การใช้อุปกรณ์ที่ดัดแปลงจากวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น

10) การสร้างแบบเรียนหรือเอกสารประกอบการสอน คู่มือครู ชุดการสอน การจัดทำเอกสารที่กล่าวถึงนี้ปัจจุบันเป็นประโยชน์และช่วยครูผู้สอนได้มาก เพราะครูทั้งหลายมีภาระมาก ไม่สามารถจะค้นคว้า ทำสื่อการสอนได้ด้วยตนเองหมดทุกอย่าง ฉะนั้นหากผู้นิเทศก์มีโอกาสช่วยได้ ก็นับว่าได้มีเทศตรงจุด ตรงปัญหา

ปัญหาด้านการนิเทศการสอน

1) ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการนิเทศการศึกษา ปัญหาการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาปฐมวัยมักประสบปัญหาไม่ได้ผลตามที่วางไว้ เนื่องจากตัวผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการนิเทศการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น เทคนิคในการนิเทศ กระบวนการในการจัดการนิเทศ ทักษะในการนิเทศ การไม่ติดตามผลงานที่ทำไปแล้ว แนวทางแก้ปัญหาคือผู้บริหาร ผู้บริหารในสถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นงานสำคัญที่ช่วยปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้ดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสมและถูกต้อง ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพของเด็กเล็กในสถานศึกษาปฐมวัย

2) ผู้บริหารขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงานการนิเทศการศึกษา ปัญหางบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหาร และบริการด้านการศึกษา แนวทางแก้ปัญหาคือหน่วยงานต้นสังกัดควรเพิ่มงบประมาณให้กับสถานศึกษาโดยเฉพาะในกรณีที่ผู้บริหารนำการนิเทศการศึกษามาปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษา

3) สักส่วนของผู้บริหารและผู้รับการนิเทศไม่ได้สัดส่วนกัน โอกาสที่ครูจะพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนย่อมมีน้อยและช้า แนวทางแก้ปัญหาคือสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งขนาดใหญ่และเล็ก กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาคือ ผู้บริหาร ผู้นิเทศก์ และผู้รับการนิเทศ ในจำนวนนี้ต้องแก้ไขตัวผู้บริหารก่อน เมื่อผู้บริหารมีความเข้าใจและสามารถดำเนินการใช้ความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในเรื่องการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาของตน การที่ผู้บริหารถือนโยบายว่า ภายในสถานศึกษาของคนต้องมีการนิเทศนั้นอาจจัดหน้าที่นี้ให้กับรองผู้บริหาร หรือฝ่ายวิชาการซึ่งมอบหมายงานต่อ ๆ กันลงไปถึงระดับครูหัวหน้าหมวด ครูหัวหน้าชั้น และครูประจำชั้น การนิเทศก็จะเกิดทุกระดับ โรงเรียนจำนวนสัดส่วนของผู้นิเทศก์ก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ ทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาดีขึ้นเป็นลำดับ

4) คุณภาพของครู ผู้บริหารประสบปัญหาเกี่ยวกับตัวครู ในด้านครูที่สอนระดับอนุบาลมีจำนวนหนึ่งที่ไม่มีความรู้ทางด้านการศึกษาปฐมวัย ดังนั้นเมื่อผู้บริหารนำกรณีศึกษาการศึกษาเข้ามาในสถานศึกษาเพื่อปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพของครูให้ดีขึ้นแต่ปรากฏว่า ครูเมื่อได้รับการอบรมทางการนิเทศแล้วไม่เห็นความสำคัญและไม่ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาจึงไม่นำไปปฏิบัติเพื่อปรับปรุงคุณภาพการสอนของคนให้ดีขึ้น แนวทางแก้ปัญหาคือในการบรรจุครูผู้สอนในระดับปฐมวัย ผู้บริหารควรพิจารณาครูที่มีวุฒิทางการศึกษาหรือทางการศึกษาปฐมวัย ครูที่สอนระดับอนุบาลศึกษาควรมีวุฒิทางการศึกษา เอกอนุบาลศึกษาอย่างน้อยระดับอนุปริญญา ดังนั้นการที่ได้ครูที่มีวุฒิทางด้านนี้ เมื่อครูเข้ารับการอบรมที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ย่อมมีความเข้าใจ นำความรู้ที่ได้รับปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพแก่เด็ก (ศิริมา ภิญ โยอนันตพงษ์, 2537)

การนิเทศการสอนในชั้นอนุบาลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการนิเทศการสอนที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพตามไปด้วย ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาควรจัดให้เป็นระบบ มีการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูนำผลการนิเทศมาปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเอง

พัฒนาการของเด็กอายุ 3 - 6 ปี

พัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุมีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิต เพราะเป็นรากฐานของบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอัตราความพร้อมในการพัฒนาการ และความสามารถของแต่ละบุคคลและนอกจากตัวเด็กเองแล้วสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กก็มีส่วนสำคัญในการช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523)

พัฒนาการของเด็กอายุ 3 - 6 ปี ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีลักษณะเด่นที่สามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการสังเกตการเปลี่ยนแปลง ได้ดังนี้คือ (ไพเราะ ทุ่มมัน, 2538)

พัฒนาการของเด็กอายุ 3 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กวัย 3 ปี การเจริญทางร่างกายของเด็กวัย 3 ปีนี้ สามารถเดินเขย่งปลายเท้าได้ ยืนขาเดียวได้ 2 - 3 วินาที สามารถก้าวขึ้นบันไดโดยสลับขา ถือจักรยานสองล้อ และชอบกระโดดโลดเต้นแต่งตัวเอง ช่วยกลัหรือปลดกระดุมได้ ค่อยแห่งไม้ในแนวตั้ง สร้างสะพานโดยใช้แท่งไม้สี่เหลี่ยม 3 แท่ง และถือถ้วยชามโดยไม่หล่นได้

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ นิยมีความประพฤติด้านอารมณ์ มีความสนใจตื่นชอบอยู่ใกล้แม่ ไม่ชอบคนแปลกหน้า ถ้าทิ้งไว้ตามลำพังจะร้องไห้ ชอบแสดงให้รู้ว่าชอบไม่ชอบ ชอบทำอะไรเอง รู้จักกลัว เช่น กลัวเสียงดัง กลัวความมืด รู้จักอิจฉา ต้องการความรักและความอบอุ่นจากพ่อแม่

พัฒนาการด้านสังคม ชอบเล่นคนเดียวแต่ชอบให้คนอยู่เป็นเพื่อน ชอบทำตามแบบอย่าง ชอบให้คนพูดด้วยเพราะ ๆ สนใจจะเล่นกับเพื่อนและเริ่มรู้จักเล่นกับคนอื่น ๆ

พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กสามารถร้องเพลงง่าย ๆ ได้ นับเลข 1-10 ได้ ทำตามคำสั่งได้ บอกสีได้ถูกต้องอย่างน้อย 1 สี ชอบถามคำถาม บอกชื่อภาพที่เห็นบ่อย ๆ ได้ เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมด้านสัมผัส พูดได้หลายคำ เป็นประโยคได้แต่ยังไม่บอกความต้องการแบบผู้ใหญ่ไม่ได้ยังไม่เข้าใจความหมายของคำบางคำไม่ได้ เช่น คำว่า “ของ” คำว่า “เดี๋ยวนี้”

พัฒนาการของเด็กอายุ 4 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กวัย 4 ขวบ การเจริญทางร่างกายของเด็กวัย 4 ขวบนี้ มีการทรงตัวดีขึ้นมาก สามารถเดินบนกระดานแผ่นเดียวได้เป็นอย่างดี สามารถวิ่งก้าวยาว ๆ ได้ และสามารถกระโดดให้ตัวลอยสูง ๆ ได้ ยืนเท้าเดียวได้นานหลายวินาที ดึงกระดูกและผูกเชือกทรงเท้าได้อย่างง่ายดาย สามารถใช้มือขวาด้านซ้าย หยิวัดลูกเล็ก ๆ ได้ สามารถขีดเส้นกากบาทและพับกระดาษซ้อนกันสามทบได้

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ การเล่นบางครั้งเอาแต่ใจตัวเอง บางครั้งก็ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ สนใจที่จะเล่นร่วมกับเพื่อนคนอื่น ๆ จึงไม่ค่อยชอบรังแกเพื่อน เด็กมักรู้สึกตื่นตัวต่อปฏิกริยาและทัศนคติของผู้อื่นมักจะมีหวังและสนใจต่อสังคมรอบ ๆ ตัวเอง บางทีก็ยังมีความกลัวโดยไม่มีเหตุผล เช่น กลัวคนแก่ กลัวขนนก และปูฝ้าย

พัฒนาการด้านสังคม นิยยความประพฤดิและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เด็กชอบเป็นอิสระและเข้ากับสังคมได้ ทำทางของเขาเป็นผู้ใหญ่ขึ้น อยากทำอะไรต่ออะไรด้วยตนเอง ชอบชักใช้ไล่เถียง เด็กวัยนี้ต้องการความช่วยเหลือน้อยลงมักจะทำอะไรเอง เช่น หวีผม แปรงฟัน เลือกรับประทานอาหารเอง สามารถวางซ้อนชาม บนโต๊ะอาหารได้ถูกต้อง เด็กวัยนี้ไม่ชอบนอนกลางวัน มักขจัดขึ้นแต่พอนอนก็หลับได้เร็ว กลางคืนหลับตลอดคืน

พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักชีวิตและสังคมรอบตัว แต่ก็ยังจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ เกี่ยวกับความคิดทางด้านเปรียบเทียบ ยังเปรียบเทียบไม่เป็น เพียงแต่บอกได้ว่าเส้นนี้ใหญ่ เส้นนี้เล็ก อันนี้สวย อันนี้ไม่สวย การวาดภาพยังไม่สมบูรณ์ เช่น การวาดภาพคนจะวาดศีรษะแขนขาอย่างตะถั่ว และมีตาสองตา ทางด้านภาษา เด็กในวัยนี้ฉลาดช่างซักช่างถามที่สุด เพื่อที่จะได้รู้ว่าตัวเองสัมพันธ์กับสังคมรอบ ๆ ตัวได้อย่างไร และเพื่อเรียกร้องความสนใจจากคนอื่น ๆ รอบตัว บางครั้งคำพูดมักจะผิดแปลกไป คือพูดไม่ชัด บางทีก็มีคำถาม “ทำไม” “อย่างไร” บ่อยครั้ง

พัฒนาการของเด็กอายุ 5 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย การควบคุมตนเองและการทรงตัวดีขึ้น เดินตามเส้นตรงได้ ชอบกระโดดป็นปาย ชอบช่วยแม่ อยู่นิ่งได้นานขึ้น มือและตาทำงานประสานกันได้ดี แต่ยังไม่ละเอียด ใต้อ่านได้

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ชอบพูดคนเดียว ความกังวลและความกลัวมีบ้างชั่วประเดี๋ยวเดียว กลัวฟ้าร้อง กลัวความมืด กลัวความอ้างว้าง ชอบแสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ เพื่อไม่ให้แม่ทิ้งไป มีความสุขทางจิตใจถือว่าบ้านเป็นโลก ถ้าไม่ได้รับการตามใจมักโมโหร้าย สงบเสงี่ยมได้บ่อยขึ้นระยะนี้เป็นระยะที่แรงผลักดันของการเจริญเติบโตสูงสุดเมื่อเทียบกับวัยอื่น ๆ

พัฒนาการด้านสังคม การเล่นไม่แบ่งเพศ ชอบเล่นเป็นหมู่ไม่เกิน 3 คน แต่เล่นเพื่อตัวเองมากกว่าส่วนรวม เชื้อพึง ชอบช่วยทำงาน แต่ถ้าทำผิดจะโทษแม่ แต่ก็ยินยอรับการลงโทษ สนใจของจริงมากกว่านิกฟีน สนใจเรื่องตัวเองมากกว่าเรื่องคนอื่น ไม่ค่อยรู้จักการให้และการรับ มีความกระดากอาย ต้องการความรักยกย่องชมเชย และชอบอวดตัว

พัฒนาการด้านสติปัญญา เขียนพยัญชนะ วาดรูปร่าง ๆ ได้ นับ 1 - 5 ได้ วาดสี่เหลี่ยมได้ ยังไม่เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลทางวิทยาศาสตร์ พูดย่อ รู้ศัพท์ประมาณ 2,000 คำ รู้จักนำประสบการณ์มาสัมพันธ์กันได้ เล่านิทาน และขยายความได้บ้างภาษายังงวอน

พัฒนาการของเด็กอายุ 6 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย ฟันน้ำนมจะหลุดไปฟันแท้จะขึ้นมาแทน มักเป็นโรคง่าย ความแข็งแรงของร่างกายสู้วัย 5 ขวบ ไม่ได้และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ระบบประสาทเปลี่ยนแปลงไป ด้วยตอนนี้เด็กมีลักษณะชอบขัดแย้งเหมือนเมื่ออายุ 2 ขวบครึ่ง และมีลักษณะไม่แน่นอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เหมือนอายุ 4 ขวบ เด็กวัยนี้ไม่ชอบออกกำลังว่องไว การใช้มือและตายังไม่ดีนัก ยังมีลักษณะงุ่มง่ามไม่ถนัดอยู่แต่ก็ชอบทำอะไรต่าง ๆ แต่ทำไม่ได้ดี ชอบกินข้าวเอง แต่งตัวเอง ในวัยนี้การนอนกลางวันรู้สึกไม่ค่อยจำเป็นเด็กมักจะนอนไม่หลับ คือไม่ชอบนอน การจับถ้ำเป็นเวลาขึ้นสามารถถนัดได้และไม่ถ้ำซรดที่นอน

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ เด็กมีการแสดงออกเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเวลาจะทำอะไรก็มักจะทำให้ถึงที่สุด ทำดีที่สุดแล้วก็หันมาทำเลวที่สุด และจะมีอารมณ์เกี่ยวข้องกับอยู่ด้วยเสมอ เด็กขาดความสามารถที่จะจัดตัวเองให้เข้ากับความต้องการ และความถูกต้องของสังคมจึงมักไม่มีความพอดี เด็กอยากเป็นที่หนึ่ง อยากเป็นผู้ชนะจึงกลายเป็นคนโกงและถูกฟ้องบ่อย ๆ เด็กชอบแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เรื่อย ๆ จนทำให้เป็นคนทำอะไรเร่ร่อนและทำอย่างคร่ำ ๆ

พัฒนาการด้านสังคม เด็กวัยนี้เริ่มสนใจเกี่ยวกับตนเอง เรื่องแต่งงาน สงสัยว่าตนเองและคนอื่น ๆ เกิดมาจากไหน สงสัยเรื่องการตั้งครุฑและการคลอด มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย ความสัมพันธ์กับพี่น้องเข้ากันได้ แต่มักจะถูกแหย่จากพี่ ๆ ชอบสอนน้องหรือแกล้ง กับเพื่อนรุ่นเดียวกันมักเล่นกันได้ดี การเล่นไม่แยกพวกผู้หญิงหรือผู้ชายเวลาเด็กเข้าหมู่เข้าพวกมักชอบทำให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ชอบปั้นปายแสดงความกล้า ชอบโห่ร้อง ทำอะไรด้วยกำลัง มีปฏิกิริยาต่อต้านส่วนใหญ่อิงจึงทำให้เด็กวัยนี้มีการฝืนร้ายบ่อยที่สุด นอกจากนี้ต้องการแสดงออกไม่อยู่นิ่ง โดยเด็กจะพยายามทำตัวเลียนแบบทุกอย่างที่อยู่รอบตัวต้องการแสดงปฏิกิริยาต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นเด็กจะมีความรู้สึกที่ปลอดภัยและมีความมั่นใจใจดีเมื่อได้รับการต้อนรับและความมั่นใจ ความเพติดเพตินจากคน

ภายนอกและจากโรงเรียน ความดึงเครียดในระยะนี้มักเกี่ยวข้องกับโรงเรียนและบ้านเพราะเด็กต้องลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับบ้านและโรงเรียน ขณะเดียวกันเด็กก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมด้วย

พัฒนาการด้านสติปัญญา ทางด้านภาษา เด็กวัยนี้ชอบอ่านหนังสือ สะกดคำง่าย ๆ ได้ ชอบคิดเกี่ยวกับตัวเลข สนใจ ตะครุ รู้จักความดี ความชั่ว เด็กบางคนยอมรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองได้

การจัดการเรียนการสอนในระดับเด็กก่อนประถมศึกษา ครูผู้สอนควรมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย ในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมให้เด็กแต่ละวัยได้เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถของเด็ก ซึ่งจะทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ และเด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ

ความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ

Grant (1994) กล่าวว่า คำว่า “คละอายุ” ในภาษาอังกฤษ สามารถใช้แทนกันได้หลายคำ เช่น คำว่า “Mixed-age” “Ungraded” “Family Grouped” “Multiage” “Multiyear” และ “Looping” ซึ่งมีความหมายว่า เป็นห้องเรียนที่มีมากกว่า 1 อายุ เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมาจะใช้คำว่า “การศึกษาแบบเปิด” และต่อมาได้มีผู้ใช้คำอื่นอีกหลายคำ เช่น “Integrated”, “Inclusive” และคำว่า “developmentally Appropriate” เป็นต้น

Katz และคณะ (1990) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุคือการที่นำเด็กที่มีหลากหลายอายุมารวมเป็นห้องเรียนเดียวกัน ซึ่งตามปกติแล้วโดยทั่วไปจะแบ่งเป็นระดับชั้น ในห้องเรียนแบบคละอายุนี้ จะทำให้เด็กเล็กได้เรียนรู้จากเด็กโต และเด็กโตก็จะเรียนรู้จากการสอนเด็กเล็ก ซึ่งเป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว

นอกจากนี้ Decker และ Decker (1988) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้แก่เด็กในกลุ่มอายุ 3-6 ปี นี้ มีการจัดชั้นเรียนหลาย ๆ ลักษณะ เช่น จัดให้ช่วงอายุห่างกัน 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี ถ้าจัดชั้นเรียนที่มีอายุต่างกัน 2-3 ปี มาเรียนอยู่ร่วมกัน เรียกว่า การจัดแบบคละอายุ (Multi-age Grouping)

จุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ

Katz (1990) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ คือการใช้ประโยชน์จากความแตกต่างระหว่างกันภายในกลุ่ม ทำให้เกิดประโยชน์ในด้านประสบการณ์ทางสังคม ความรู้และความสามารถของเด็ก ซึ่งเป็นการเตรียมให้เด็กที่มีอายุมากกว่าได้มีโอกาสช่วยเหลือ

ฝึกความอดทน และความใจกว้างกับเด็กที่มีอายุน้อยกว่าและเด็กที่มีอายุเท่ากัน จึงเป็นสิ่งที่ควรจัดให้ กับเด็กอันเป็นพื้นฐานในการช่วยเหลือผู้อื่น การที่จัดกลุ่มเด็กให้มีอายุห่างกันจะดีกว่าการที่มีเด็กอายุ เดียวกันในห้องเรียน กลุ่มคละอายุในห้องเรียนจะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายได้ต้องคำนึงถึงวิธีการสอน และการใช้หลักสูตร ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กัน และความร่วมมือกัน ระหว่างเด็กคละอายุในห้องเรียน ครูจะต้องจัดประสบการณ์ที่แตกต่างกันตามระดับพัฒนาการของ เด็กแต่ละคน

Grant, Johnson และ Richardson (1995) กล่าวว่า เด็กจะได้รับประสบการณ์จากการ เรียน และจากการทำงานกับเด็กที่เก่งกว่าและเด็กที่ด้อยกว่า ซึ่งเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ของเด็ก การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ ประสบผลสำเร็จเพราะความคิดที่ว่าการนำเด็ก 2 หรือ 3 ช่วง อายุมารวมเป็นห้องเรียนเดียวกัน ครูจะต้องเน้นถึงการนำหลักสูตรคนละ หลักสูตรกันมาใช้สอนใน ระดับชั้นเดียว การสอนแต่ละระดับชั้นจะต้องมีทักษะพิเศษแต่ละระดับชั้น ครูจะมีความยากลำบาก เพราะจะต้องวางแผน และสอนเด็กหลายระดับ การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุจะต้องวางแผน ในการรวมหลักสูตรมาใช้

Asher และ Hymel (1981) กล่าวว่า การจัดเตรียมชั้นเรียนแบบคละอายุมีความสำคัญ มากต่อพัฒนาการทางสังคมและการเรียนรู้ เป็นการจัดเตรียมประสบการณ์เพื่อกระตุ้นพัฒนาการ เรียนรู้ ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ทางสังคม Piaget (1965) มีความเห็นว่าการจัดห้องเรียนแบบคละ อายุเป็นการสนับสนุนให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กันและทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงจริยธรรมด้วย

Vygotsky (1986) ได้เน้นถึงความสำคัญบทบาทของเด็กโต โดยครูจะต้องถ่ายทอดการ เรียนรู้ถึงคุณค่าทางจิตใจ และ Hartup (1983) ได้กล่าวถึงการจัดห้องเรียนแบบแบ่งระดับชั้นและ ห้องเรียนแบบคละอายุ ซึ่งเป็นการเตรียมและเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ความสามารถจากการสังเกต จากเด็กโต และพฤติกรรมการ อบรมดูแล จึงเป็นการเตรียมเด็กไปสู่สังคม

ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ

Grant, Johnson และ Richardson (1995) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนแบบคละอายุได้รับการยอมรับในปี ค.ศ. 1990 โรงเรียนในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ได้นำการ จัดการเรียนการสอนแบบคละอายุมาใช้ อย่างเช่น ในรัฐKentucky และ Oregon ซึ่งได้นำการจัดการ เรียนการสอนแบบคละอายุมาใช้ในระดับชั้นอนุบาล Patrick ได้เขียนถึงประวัติและความเคลื่อนไหว ในการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุว่า การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ ได้เริ่มต้นใน ศตวรรษที่ 17 โดย Comenius เป็นผู้ริเริ่มทำการสอนและได้ให้เหตุผลว่า จากการที่ได้สังเกตและ ศึกษาถึงพัฒนาการการสอนแบบนี้ จะทำให้เด็กมีระเบียบวินัยเพราะเด็กโตจะคอยกระตุ้นเด็กเล็ก Patrick ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุว่า โรงเรียนที่ได้นำ ความคิดนี้ไปใช้ โดยให้เด็กเล็กและเด็กโตได้ทำกิจกรรมที่เหมือนกันทำให้โรงเรียนได้รับการยอมรับ

คือโรงเรียน Quincy ในปี ค.ศ. 1870 ซึ่งเป็นการสอนแบบรายบุคคลและโรงเรียน Moonlight ในรัฐ Kentucky ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนแบบครู 1 คน ต่อ เด็ก 1 คน หรือเป็นการสอนแบบรายบุคคล และ Ribowsky (1985) กล่าวว่า ในอดีตชั้นเรียนแบบปกติหรือแบบชั้นเรียนเดี่ยว การทำงานของเด็กจะมีระดับที่แตกต่างกัน คือ เด็กบางคนจะทำงานได้เร็วและบางคนจะทำงานช้า ซึ่งต่อมาได้มีการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า เด็กแต่ละคนมีระดับพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและแตกต่างกัน การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุที่จะทำให้มีระดับพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้น

Mercado (1994) กล่าวถึงความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดห้องเรียนแบบคละอายุว่า ในปี ค.ศ. 1994 มีการวิจัยถึงประโยชน์ของการจัดห้องเรียนแบบคละอายุ โดยมีการสำรวจเกี่ยวกับความคิดของการจัดห้องเรียนแบบคละอายุ กับผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร ในห้องเรียนของเด็กวัยอนุบาล การวิจัยนี้มีขึ้นในมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ที่กำลังศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของการจัดห้องเรียนแบบคละอายุ

Dever (1994) กล่าวถึง การวิจัยที่สนับสนุน แนวความคิดของ Vygotsky เกี่ยวกับ ทฤษฎี “zone of proximal development” ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการเรียนแบบรายบุคคลที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก การศึกษาถึงการจัดห้องเรียนแบบคละอายุ แสดงให้เห็นถึงวิธีการที่เด็กทำงานด้วยกัน เห็นรูปแบบของการแก้ไขปัญหา การดูแลและการร่วมมือกันในการทำกิจกรรม การจัดห้องเรียนแบบคละอายุ เป็นการชักจูงให้เกิดความร่วมมือ การช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยน โดยเฉพาะในการเรียนรู้ทางด้านคณิตศาสตร์

Fogarty (1993) กล่าวว่า ขณะนี้มีการเรียกร้องถึงรูปแบบของโรงเรียนที่มีการจัดกลุ่มตามธรรมชาติหรือแบบคละอายุ ได้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับการจัดห้องเรียนแบบคละอายุ ในขณะนี้มีความก้าวหน้าอย่างมาก ซึ่งจากการสำรวจมีผู้ที่เห็นด้วยกับการจัดห้องเรียนแบบคละอายุมากมายโดยมีการวิจารณ์ถึงผลการจัดการเรียนการสอนและวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง

การจัดห้องเรียนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ

การจัดชั้นเรียนในลักษณะของการจัดกลุ่มอายุให้ช่วงห่างกัน 3 ปี เพื่อจะทำให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างเด็กที่มีอายุน้อยกว่า และมากกว่าและยังช่วยให้เด็กเล็กมีโอกาสที่จะเลียนแบบจากรูปแบบที่ตนเองต้องการเลียนแบบได้ เด็กโตมีโอกาสนำความรู้ที่ได้เรียน ไปแล้วมาช่วยเด็กเล็กกว่าได้ (McMinn, 1985 อ้างถึงใน จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2540)

Lodish (1971) กล่าวว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบคละอายุคือ การจัดชั้นเรียนที่มีเด็กในวัยต่าง ๆ เรียนร่วมกัน ซึ่งไม่ใช่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบใหม่ แต่ได้มีมาก่อน การจัดห้องเรียนแบบห้องเดียวในโรงเรียนหมู่บ้าน (One room Village School) ซึ่งการจัดสภาพห้องเรียนแบบคละอายุมีอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศอังกฤษโดยมีโครงสร้างที่สำคัญ

คือการเชื่อมรวมเด็กในวัยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และCoben (1989) กล่าวว่า การจัดห้องเรียนแบบ
 ระยะเวลาเป็นที่แพร่หลายมากโดยเฉพาะในชั้นเรียนระดับก่อนประถมศึกษา

Goodlad (1963) กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนแบบ “The Multigraded School Organization” เป็นการจัดชั้นเรียนแบบรวมชั้น การจัดชั้นเรียนนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อว่า เด็กสามารถ
 เรียนด้วยตนเอง และเรียนจากเพื่อนเด็กด้วยกัน โดยนำชั้นเรียนที่มีเด็กอายุแตกต่างกันประมาณ 3 ปี
 มารวมไว้ด้วยกัน ตัวอย่าง เช่น นำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 3 มารวมเป็น
 ชั้นเดียวกันมีการเน้นถึงความแตกต่าง เด็กแต่ละคนจึงพอใจกับการได้เป็นน้องเด็ก ที่กลาง และที่ใหญ่
 ในชั้นเรียน แผนการจัดชั้นแบบนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านตนเอง ตั้งคม และทัศนคติ
 ด้านสื่อการสอน จะต้องช่วยในการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนล้วนเน้นความแตกต่างระหว่าง
 บุคคลทั้งสิ้น ฉะนั้นการสอนแบบเอกเทศภาพ (Individualized Instruction) จึงถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาเด็ก
 แต่ละคน

สมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติ (NAEYC) ได้แนะนำว่าการจัดห้องเรียนแบบระยะเวลา
 เป็นวิธีการหนึ่งของการเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งเป็นการพัฒนาหลักสูตรการสอนด้วย
 Bredecamp (1987) และ Miller (1990) มีความเห็นว่า การจัดห้องเรียนแบบระยะเวลาเป็นการ
 สนับสนุนให้เด็กได้ประโยชน์ในด้านการเรียน ด้านอารมณ์และด้านตั้งคม

Lemerise (1997) กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนแบบระยะเวลามีเหตุผลในการจัดคือเพื่อ
 พัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็ก นอกจากนี้ยังเป็นผู้ริเริ่มในการปฏิรูปให้มีการจัดห้องเรียนแบบ
 ระยะเวลาในปี ค.ศ. 1991 คณะกรรมการการศึกษาKentucky (Kentucky Department of Education,
 1991,1993) ได้จัดให้มีการจัดชั้นเรียนแบบระยะเวลา ในรัฐKentucky โดยการนำชั้นเรียน 3 ชั้นมารวม
 เป็นห้องเรียนเดียวกัน ปรากฏว่าการดำเนินงานประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะการจัดห้องเรียน
 แบบระยะเวลจะทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน ในห้องเรียนมีบรรยากาศของความเป็นที่นอင့်กัน

Miller (1971) ได้กล่าวถึง การจัดสภาพห้องเรียนแบบระยะเวลากว่าการจัดห้องเรียนอยู่บน
 พื้นฐานของสมมติฐานที่ว่า กลุ่มเด็กควรจะให้ใช้ความแตกต่างมากกว่าความคล้ายคลึงกันของเด็ก
 ซึ่งในเรื่องนี้ Beauchamp (1955) ก็ได้ให้หลักการที่สำคัญในการเรียนรู้ คือ

1) เด็กควรได้เรียนรู้โดยใช้ทุกส่วนของร่างกาย และวิธีการไม่ควรเน้นถึงส่วนใด
 ส่วนหนึ่ง แต่ต้องคำนึงถึงทั้งร่างกายและจิตใจและความแตกต่างของเด็กแต่ละคน

2) ระบบต่าง ๆ ของร่างกายเด็กทั้งหมด จะต้องมีความพร้อมก่อนที่จะเรียนการฝึก
 หลังจากที่มีความพร้อมแล้วจะถูกปรับปรุงให้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่สำคัญ แต่ถ้การฝึกนั้น
 เป็นการถ่วงความเจริญเติบโตของเด็กก็จะเป็นการทำลายบุคลิกภาพของเด็ก ความพร้อมของเด็กจะ
 เป็นฝ่ายบอกกับเรา แต่เราไม่สามารถบอกกับเด็กได้

3) เด็กแต่ละคนต้องเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง การเรียนรู้ไม่สามารถถูกบังคับ แต่เด็ก
 จะสามารถเลือกเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากหลักการของ Beauchamp ได้เน้นในความแตกต่างของเด็ก ฉะนั้นในการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวหรือแบบคละฮาญ ควรเตรียมประสบการณ์สำหรับเด็กไม่ใช่เตรียมเด็กสำหรับประสบการณ์ นอกจากนั้น Carlson (1958) ก็กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งควรพิจารณาในการจัดห้องเรียนแบบนี้คือ

- 1) ข้อปฏิบัติของโรงเรียนต้องยืดหยุ่นได้
- 2) เด็กจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการศึกษา
- 3) กลุ่มของเด็กจะต้องปฏิบัติในหนทางของประชาธิปไตย
- 4) ให้เน้นทางด้านจิตใจของเด็กเป็นสำคัญ
- 5) เด็กควรจะเคารพสิทธิส่วนบุคคลของแต่ละคน

จึงเห็นได้ว่าความคิดของ Beauchamp และ Carlson ไม่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน เพราะเขาทั้งสองได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการ จิตใจและความพร้อมของเด็ก

การจัดสภาพห้องเรียนแบบคละฮาญมีความแตกต่างจากการจัดห้องเรียนแบบแบ่งชั้นเรียนตามระดับอายุ ดังจะเห็นได้จาก ตารางเปรียบเทียบการจัดห้องเรียนแบบคละฮาญและห้องเรียนแบบแบ่งตามระดับอายุ ของ Wolfson (1967) ดังนี้

	ห้องเรียนแบบคละฮาญ	ห้องเรียนแบบแบ่งตามระดับอายุ
1. กลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> - สนใจกลุ่ม โดยไม่มีความแตกต่างด้านอายุ - มีความสามารถในการทำงานกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ความสามารถโดยทั่ว ๆ ไปของแต่ละบุคคล (สติปัญญาหรือความพร้อมทางการอ่าน) - มีกลุ่มวิชาที่เรียนและโปรแกรมสำหรับเด็ก
2. ความก้าวหน้าของเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> - ต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่มีการเลื่อนชั้น - มีโปรแกรมและการประเมินผลเป็นรายบุคคล - โปรแกรมและการประเมินผลของเด็กและครูในแต่ละภาคการศึกษา - ความสนใจและความต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดขึ้นโดยการตัดสินใจของกลุ่มครูเกี่ยวกับความก้าวหน้า - ทำงานและการประเมินผล มีการเลื่อนชั้นเป็นประจำปีหรือประจำภาคการศึกษา

	ห้องเรียนแบบคละอายุ	ห้องเรียนแบบแบ่งตามระดับอายุ
3. หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนตามความสนใจด้วยการแนะนำของครู - เน้นเนื้อหาวิชาตามทิศทางของตัวเอง - ฝึก โดยการเรียนจากหน่วยเล็ก ๆ โดย การเลือกด้วยตนเองบ่อย ๆ เน้นกระบวนการทางทักษะ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดลำดับเนื้อหาวิชาโดยครูหรือหนังสือ ตำรา - เรียนเน้นเนื้อหาวิชามาก
4. บทบาทของครู	<ul style="list-style-type: none"> - มีการร่วมมือในการวางแผนและประเมินผล - จัดชั้นเรียนให้มีสภาพที่เร้าความสนใจ - จัดหาแหล่งข้อมูลได้ตามความต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> - วางแผนตามทิศทางของหลักสูตร เน้นการทำงาน - ประเมินผลจากการเรียนรู้เนื้อหาวิชา แบ่งแยกแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

นอกจากตารางเปรียบเทียบ Wolfson ที่แสดงความแตกต่างของการจัดชั้นเรียนแบบคละอายุและแบบแบ่งตามระดับอายุเด็กแล้ว Hamilton และ Rehwoldt (1957) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องนี้อีกเช่นกัน และสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มเด็กที่รวมอายุจะมีความสามารถทางวิชาการมากกว่า มีการปรับตัวที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการปรับตัวให้เข้ากับสังคม กล่าวคือ มีความพร้อมทางสังคมมากกว่า และพฤติกรรมเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ทักษะคิดของเด็กต่อ โรงเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็กก็จะดีขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ผู้ปกครองให้การสนับสนุนหลังจากเด็กได้เข้าอยู่ในห้องเรียนแบบนี้มาแล้ว 1 ปี ครูและผู้บริหารก็มีความเห็นด้วยกับการจัดห้องเรียนแบบนี้

Murrow และ Murrow (1971) ได้กล่าวถึงห้องเรียนแบบคละอายุในประเทศอังกฤษว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวหรือแบบคละอายุมีประโยชน์สำหรับเด็กและครูมาก อีกทั้งยังให้ความสัมพันธ์กับเด็กเหมือนเด็กอยู่ในครอบครัวที่มีเด็กหลายระดับอายุมาอยู่ร่วมกัน และแต่ละคนก็สามารถมีพัฒนาการของคนได้เต็มที่ตามเอกภภาพ อันทำให้เด็กได้ค้นพบถึงความมีค่าของตนเอง มีความรู้ดีกมันคง ปราศจากความกลัวผิดพลาด นอกจากนั้นในเมือง Appleton มลรัฐ Wisconsin ก็ได้มีการจัดห้องเรียนแบบคละอายุ และพบว่า เด็กจะมีความสามารถทางวิชาการจากการเรียนรู้ด้วย

ตนเองตามความสนใจมาก เด็กจะแสดงบทบาทการเป็นผู้นำและมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าเด็กในห้องเรียนแบบปกติ

Grant (1991) กล่าวว่า ขนาดของชั้นเรียนมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในห้องเรียนคณะอายุควรจะมีเด็กไม่ควรเกิน 25 คน ต่อครู 1 คน สมาคมการศึกษานิวเจอร์ซี ได้สรุปไว้ว่า ชั้นเรียนที่เหมาะสมที่สุดจะมีเด็กคณะอายุประมาณ 18-20 คน หากมีมากกว่า 25 คน จะทำให้ครูเกิดความยากลำบากในการดูแลเด็ก ยิ่งเป็นชั้นเรียนที่มีขนาดเล็กจะทำให้ครูสามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง

มินา สุวรรณโนภาส (2526) ได้นำเสนอการจัดห้องเรียนแบบครอบครัว หรือแบบคณะอายุ ซึ่งได้จัดให้เด็กในหลาย ๆ ระดับอายุได้อยู่ร่วมกัน ดังมีอัตราส่วนคือ เด็กอายุ 3-4 ปี : 4-6 ปี เท่ากับ 1:3 หรือ 1:5 ทั้งนี้เพราะ ถ้าหากเด็กที่มีอายุมากมีจำนวนน้อยกว่าเด็กเล็ก เด็กเหล่านี้จะประพฤตินิสัยแบบเด็กเล็กแทนการช่วยเหลือและดูแลน้อง ซึ่งถ้าสามารถจัดได้ตามอัตราส่วนดังกล่าว ก็จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตาม การจัดสภาพห้องเรียนแบบคณะอายุในต่างประเทศก็เป็นการจัดห้องเรียนที่มีทั้งประโยชน์และผลเสียซึ่งพอจะสรุปเป็นแนวทางในการนำไปพิจารณาและดัดแปลงให้เหมาะสมเพื่อเตรียมการจัดการสำหรับโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่สนใจ ดังนี้

1) ประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนแบบคณะอายุ

1.1) ประโยชน์สำหรับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้เด็กมีความคิดริเริ่ม และมีความประทับใจในห้องเรียน เด็กจะได้รับการฝึกให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีอื่น จะก่อให้เกิดความสามัคคีในการร่วมกันทำงานต่าง ๆ ให้สำเร็จไปได้ด้วยดี เด็กจะสามารถเห็นตนเองรู้จักความสามารถและความถนัดของตนเองอย่างแท้จริง เด็กจะเกิดความรู้สึกรักอบอุ่นเหมือนอยู่บ้านและมีความเข้าใจชีวิตในครอบครัว เช่น ปฏิบัติงานนิสัยการรักที่รักน้อง

1.2) ประโยชน์สำหรับเด็กโต มีความรับผิดชอบโดยช่วยเหลือเด็กที่เล็กกว่ามีโอกาสทดสอบ และพัฒนาความรู้ของตนเอง จากการดูแลเด็กที่เล็กกว่า อันทำให้เขาค้นพบความสามารถที่แท้จริงของตนเอง

1.3) ประโยชน์สำหรับเด็กเล็ก ได้รับการกระตุ้นจากการทำงานกับเด็กที่โตกว่าและเรียนรู้จากเด็กเหล่านั้นมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และพัฒนานิสัยการเรียนรู้ส่วนบุคคลตั้งแต่อายุน้อย

1.4) ประโยชน์สำหรับครู ทำให้หน้าที่ของครูไม่ใช่การบอกเพื่อให้เด็กเรียนรู้ แต่เป็นผู้บอกการศึกษาทดลองในการที่จะให้เด็กได้ทำ สำรวจ และหาประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูจึงกลายเป็นผู้วินิจฉัย และที่ปรึกษาของเด็กแต่ละคนได้รับความช่วยเหลือจากเด็กที่โตกว่าสามารถสังเกตและประเมินพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคลได้การปกครองดูแลในเรื่องระเบียบวินัยจะง่ายขึ้น

เพราะเด็กจะอยู่กับครูเป็นระยะเวลา 2-3 ปี ตลอดเวลาในช่วงที่เขาศึกษาอยู่ในระดับปฐมวัย ครูและ ผู้ปกครองมีโอกาสที่จะเรียนรู้ซึ่งกัน และกันและสามารถช่วยในการจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่จะช่วย ทางด้านการเจริญเติบโตและพฤติกรรมของเด็ก

2) ข้อเสียของการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ

2.1) ข้อเสียสำหรับเด็ก เด็กที่โตกว่าจะถูกเรียกร้อง อ้างและมีอำนาจเมื่อ เขาอยู่กับเด็กที่เล็กกว่า

2.2) ข้อเสียสำหรับครู ครูต้องใช้เวลามาก (รวมทั้งเวลาส่วนตัว)ในระยะเริ่มต้นของการจัดห้องเรียนแบบคละอายุให้ตอบสนองความต้องการของเด็กแต่ละคน ซึ่งนับว่าเป็นงาน ที่หนักมาก เพราะต้องทำงานตลอดเวลาไปกับเด็ก ซึ่งมีความต้องการเรียนรู้และมีลำดับความสามารถ ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าการจัดในรูปแบบนี้ได้จัดขึ้นอย่างไม่สมบูรณ์ ครูจะต้องทำงาน หนักขึ้น เมื่อเตรียมประสบการณ์ให้เข้ากับกลุ่มของเด็กตามความสามารถ และจะต้องติดต่อกับ ผู้ปกครอง ดังนั้นจึงไม่ใช่ครูทุกคนที่จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดสภาพห้องเรียนแบบ คละอายุนี้

2.3) ข้อเสียสำหรับผู้ปกครอง มักจะคิดว่าเด็กที่โตกว่าจะไม่มีพัฒนาด้าน ความรู้แต่จะมีความรู้เท่าเด็กเล็กกว่า นอกจากข้อเสียเหล่านี้ ยังมีความเข้าใจผิดอีกบางประการ ได้แก่ เด็กที่อยู่ในชั้นสูง เมื่อนำมาอยู่ในห้องเรียนแบบคละอายุแล้ว ถ้าไม่มีการชี้แจงจากผู้บริหารและครู อย่างชัดเจนแล้ว ผู้ปกครองจะคิดว่าเป็นเด็กที่เรียนช้า ครูในห้องเรียนแบบคละอายุต้องสอน 2 ระดับ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงคิดว่าเด็กจะได้รับเวลาจากครูเพียงครึ่งเดียวจากเวลาที่ครูสอนในชั้นปกติ

Bienvenu และ Martin (1955) กล่าวว่า จากตัวอย่างความเข้าใจผิดเหล่านี้ จึงเห็นได้ว่า การจัดห้องเรียนแบบคละอายุได้รับการกำหนดและอธิบายอย่างชัดเจน ดังที่ Bienvenu และ Martin (1955) กล่าวว่า การจัดห้องเรียนแบบคละอายุซึ่งเป็นแบบใหม่นี้ต้องการความเข้าใจอย่างระมัดระวัง การตรวจตราอย่างละเอียดและการติดต่อชี้แจงกับผู้ปกครองตลอดโครงการ นอกจากนี้ Ricard และคณะ (1997) กล่าวว่า การจัดห้องเรียนแบบคละอายุจะมีผลดีต่อเด็กคือเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ ทางสังคม แต่ก็มีผลเสียคือ เด็กจะมีการทะเลาะวิวาทกันเกิดขึ้นได้ แต่เด็กก็จะสามารถเรียนรู้ถึงการ ปรับตัวให้เข้ากับสังคม ในห้องเรียนแบบคละอายุได้เป็นอย่างดี

Decker และ Decker (1988) กล่าวว่า การจัดกลุ่มแบบคละอายุมีข้อดี ดังนี้

1) ครูมีการวางแผนกิจกรรมและแนวพฤติกรรมแบบกว้าง ๆ สำหรับเด็กเป็นรายบุคคลและกลุ่มเล็ก ๆ

2) เด็กที่เรียนช้าจะมีความเครียดน้อย เพราะเขาจะได้พบกับเด็กที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งความสามารถก็น้อยกว่า จะทำให้เขาเกิดความมั่นใจในตนเอง

3) เด็กจะมีโอกาสเรียนรู้ทางสังคม เช่น การได้รับความเป็นเพื่อนที่จะได้รับจากเด็กที่มีอายุเท่ากัน และเด็กที่มีอายุมากกว่า ซึ่งเขาอาจจะได้เป็นผู้นำ และมีความรับผิดชอบมากขึ้นใน การที่จะทำงานให้สำเร็จ ส่วนเด็กที่มีอายุมากกว่า ซึ่งจะมีระดับพัฒนาการที่ช้าจะกลายมาเป็นผู้นำใน เด็กที่มีอายุน้อยกว่า แทนที่จะแยกตัวเองออกไป

4) เด็กจะมีโอกาสในการพัฒนาสติปัญญาจากการเล่นและทำงานร่วมกัน โดยเด็กโต จะมึบทบาทในการคิด และการช่วยเหลือเด็กที่เล็กกว่า เช่น ในการเล่น และการทำงานร่วมกัน ดังนั้น เด็กโตจะได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ของตนเองไปพร้อม ๆ กับเด็กเล็กด้วย

นอกจากนี้ Katz (1990) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ นี้มี ประโยชน์ คือ

- 1) เด็กแต่ละคนสามารถจะมีระดับพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างมาก โดยการดูและทำ ความเด็กที่โตกว่า
- 2) เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้มีการร่วมมือกันในการเรียนรู้
- 3) เด็กโตจะคอยดูแลและช่วยเหลือเด็กเล็ก ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกรักที่ค้องการจะ ช่วยเหลือผู้อื่น
- 4) เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายจากความแตกต่างของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะใน ด้านสติปัญญา
- 5) เด็กสามารถเติบโตอย่างอิสระจากการทำงานร่วมกันกับเด็กต่างวัย

อ่าไพ สุจริตกุล และคณะ (2518) กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนแบบรวมชั้นไม่เป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไป แต่มีหลักฐานแสดงว่าสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียนในชั้นเรียนแบบรวมชั้นสูงกว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่อยู่ในชั้นเรียนแบบแบ่งชั้น

การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุกับแนวการจัดการศึกษาอื่น

Katz (1990) ได้กล่าวถึงโรงเรียนในประเทศอังกฤษ ที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบ คละอายุ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี และแบบเรจิโอ เอมิเลีย จากที่ โรงเรียนเหล่านี้ได้เปิดทำการสอนมาหลายปี ทำให้ได้รับการสนับสนุนการ และมองเห็นประโยชน์ จากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเด็กที่มีระดับอายุเดียวกันและเด็กที่มีอายุต่างกัน จัดการศึกษา แบบคละอายุนี้ อันเป็นประโยชน์คือพัฒนาการทางสังคม ทางโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมที่ หลากหลายให้เด็กมีอิสระในการเลือกทำ และให้เด็กได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มเล็ก และกลุ่ม ใหญ่ ครูจะต้องคอยให้การช่วยเหลือเด็กได้สามารถทำงานร่วมกันได้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะและ การเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี มีการจัดกลุ่มเด็กคละอายุ ระหว่างเด็กเล็ก และเด็กโต เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจค่อนข้างมาก นักการศึกษาหลายคนเริ่มมองเห็นว่าการจัดกลุ่ม

เช่นนี้ เป็นทางเลือกที่ดีสำหรับการพัฒนาเด็ก สมาคมเพื่อการศึกษาเด็กเล็กแห่งชาติเสนอความเห็นว่าการจัดกลุ่มตามแนวคิดนี้มีความเหมาะสมสำหรับเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้น เพราะเด็กวัยนี้มีศักยภาพในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมากมายและกลุ่มกิจกรรมนี้จะส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีได้ ส่วนการจัดการเรียนการสอนแบบวอลดอร์ฟ โรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านมีลักษณะที่อบอุ่นใจ มีครูเป็นแม่ เด็กโตเป็นที่ เรียนและเล่นร่วมกัน ดูแลกันคล้ายที่กับน้อง (เลขาปิยะอัจฉริยะ, 2537)

Grant, Johnson และ Richardson (1995) กล่าวว่า ศูนย์การเรียนเป็นการจัดประเภทการเรียนรู้ที่สำคัญให้กับการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ เพราะเด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมได้ตามระดับความสามารถของตนเอง และเป็นการจัดประเภทการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับจากการสอนแบบรายบุคคล ที่มีการพบว่าเด็กแต่ละคนในชั้นเรียนมีระดับพัฒนาการที่แตกต่างกัน ศูนย์การเรียนจะเป็นการสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้จากการทดลอง และการร่วมมือกันในการทำกิจกรรม ตามระดับความสามารถของเด็กแต่ละคน การทำกิจกรรมในศูนย์การเรียนจะทำให้เด็กค้นพบถึงความต้องการและความสามารถของตนเอง ศูนย์การเรียนเป็นการสอนให้กับเด็กกลุ่มเล็ก ๆ จึงมีความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ การสอนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จะทำให้ครูสามารถเตรียมการแนะนำ และตรวจสอบ ความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลได้ สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงการจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุคือครูและนักเรียน

ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) เป็นประโยชน์ต่อครูที่จะทำให้เข้าใจถึงความแตกต่างของการเรียนในเด็กแต่ละคน Fischer และ McBride เป็นครูที่สอนในชั้นเรียนแบบคละอายุ ในวอชิงตัน ได้ชี้แจงกับผู้ปกครองโดยเขียนไว้ในคู่มือของผู้ปกครองเรื่อง “ความสำคัญของทฤษฎีพหุปัญญาต่อความสามารถที่หลากหลายของมนุษย์” ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ ทักษะทางภาษา คณิตศาสตร์ การเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อย่อย เนื้อที่ คนตรี การเข้าถึงผู้อื่น การเข้าใจในตนเอง และการรอบรู้ธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้สติปัญญาเหล่านี้ เด็กแต่ละคนจะมีโอกาสมองเห็นถึงความสามารถของตนเอง

นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ ได้มีความก้าวหน้าคิดต่อกันทำให้เกิดความต้องการที่จะมีเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องการที่จะได้รับการสนับสนุน เช่น การศึกษาผลงานในห้องเรียนแบบคละอายุ และวิธีการสอนแบบคละอายุ และครูต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการสอนภาษาแบบธรรมชาติ (Whole language) และต้องการประเภทการเรียนรู้ในเรื่องการเขียน คณิตศาสตร์ การอ่าน วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา และความร่วมมือในการเรียนรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุให้มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จได้

การจัดการเรียนการสอนแบบคณะอายุในประเทศไทย

โรงเรียนคาราคาม เป็นโรงเรียนแบบศาลาวัด ไม่มีการแบ่งชั้นเรียนอย่างโรงเรียนปกติทั่วไป ให้ผู้เรียนเรียนไปตามเอกภพของตนเองโดยหลอมหลักสูตรเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน โดยมาจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำเอาแนวคิดนี้มาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในปี พ.ศ. 2505 เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กตกชั้นแต่ยังไม่มีการใช้อย่างจริงจัง จนกระทั่ง สมถ เกรือพาณิชย์ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียนคาราคาม จัดทำโครงการโรงเรียนแบบไม่แบ่งชั้นชั้น และได้ทำการทดลองวิจัยขึ้นในปี พ.ศ. 2518

ดร. สายสุรีย์ จุติกุล คณบดีคนแรกของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับคณาจารย์ ได้เห็นสภาพปัญหาการเรียนการสอนของประเทศไทยในขณะนั้น คือ นำเอาการจัดการเรียนการสอนจากยุโรปและอเมริกามาใช้ กล่าวคือ มีการแบ่งชั้นเรียน โดยใช้ครู 1 คน ค่ะผู้เรียนจำนวน 30-40 คน กำหนดให้ผู้เรียนทุกคนใช้เวลาในการเรียนเท่ากัน วิธีเดียวกันผลที่ได้ก็คือ ผู้เรียนสอบตกซ้ำชั้นเป็นจำนวนมากซึ่งผิดกับการสอนของไทยสมัย โบราณที่มีการเรียนบนศาลาวัดไม่มีการแบ่งชั้นเรียนชั้นที่ โรงเรียนประถมสาธิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดสอนเมื่อปี พ.ศ. 2513 (จันทร์ฉาย เคมียาคาร, 2529)

ในปี พ.ศ. 2529 คำแก้ว ไกรสรพงษ์ หงสประภาส ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลกรแก้ว เริ่มใช้การสอนแบบมอนเตซอรี มีการจัดห้องเรียนแบบคณะอายุ ซึ่งมีเหตุผลในการจัดคือ เพื่อให้เด็กที่มีวัยต่างกัน ได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน และช่วยให้มีพัฒนาการทางด้านสังคมยิ่งขึ้น เด็กโคจะได้มีโอกาสช่วยเหลือเด็กเล็ก และทำตัวเป็นผู้นำของเด็กเล็ก ส่วนเด็กเล็กมีโอกาสได้เขียนแบบเด็กโค และจะช่วยกระตุ้นให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2540)

การจัดการเรียนการสอนแบบคณะอายุ จึงไม่ใช่เป็นการจัดชั้นเรียนแบบใหม่ แต่เป็นการจัดชั้นเรียนที่มีมานานแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดเพื่อใช้ความหลากหลายของเด็กในห้องเรียนให้เป็นประโยชน์ เช่น การฝึกให้เด็กโคคอยดูแลและช่วยเหลือเด็กเล็ก การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การปรับตัวเข้าหากัน เป็นต้น ครูที่สอนเด็กวัยอนุบาลคณะอายุจึงต้องเตรียมให้เด็กทุกกลุ่มอายุสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และสามารถจัดกิจกรรมตอบสนองของความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคณะอายุ

งานวิจัยในประเทศ

มินา สุวรรณโนภาส (2526) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย พบว่า การที่เด็กในระดับอายุเดียวกันหรือต่างอายุกันได้มาเรียนอยู่ร่วมกัน มีการช่วยเหลือกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ที่กับน้อง ทำให้เด็กรู้จักการดูแลและช่วยเหลือตนเองตลอดรวมถึงผู้อื่นด้วย

จรัล วงศ์ธานี (2526) ได้ศึกษาปัญหาที่เกิดจากการเกณฑ์เด็กสองกลุ่มอายุในโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก จังหวัดเชียงราย : การศึกษาเฉพาะกรณี พบว่าการดำเนินงานตามโครงการ เกณฑ์เด็กสองกลุ่มอายุ มีปัญหาอย่างมากในเรื่องขาดคู่มือแนะนำการดำเนินงานตามโครงการ การบริหาร งานวิชาการมีปัญหาอย่างมาก ในเรื่องครูผู้สอนไม่ได้รับการอบรมหลักและวิธีการสอนนักเรียนสองกลุ่ม อายุมาก่อน

ธีราพร กุลนันทน์ (2530) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มอายุ ที่มีต่อ พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ได้สรุปว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายในระยะเวลาสั้น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับ การให้เด็กมีโอกาสเล่นด้วยกัน ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมได้มากกว่าการให้เด็กเล่นเฉพาะกลุ่ม ที่มีอายุใกล้เคียง กัน การที่เด็กอายุน้อยกว่ากับเด็กที่มีอายุมากกว่ามีโอกาสเล่นด้วยกัน ทำให้เด็กทั้ง 2 ระดับอายุรับรู้ พฤติกรรมที่พึงประสงค์อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน เด็กที่มีอายุน้อยกว่าจะรับรู้พฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์มากกว่าเด็กที่มีอายุมากกว่า การที่เด็กอายุน้อยกว่ากับเด็กที่มีอายุมากกว่าได้เล่นด้วยกันทำให้ เด็กที่มีอายุมากกว่าเรียนรู้พฤติกรรมการใช้สิทธิของคนที่มีประสงค์ และพฤติกรรมการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า และเด็กที่มีอายุน้อยกว่าเรียนรู้พฤติกรรมการเป็นผู้ตามที่มี ประสงค์ได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุมากกว่า

งานวิจัยในต่างประเทศ

Babcock (1993) ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี ในบริบทของหลักสูตรใน ห้องเรียนเด็กวัยอนุบาลคละอายุ พบว่า ในศูนย์การเรียน ได้แก่ กิจกรรมศิลปะ การเขียนและมุมช่างไม้ พบพฤติกรรมทางสังคม ส่วนในช่วงเวลาอาหารว่างจะพบว่าเด็กมีพฤติกรรมการแบ่งปันกันบ่อยครั้ง และกิจกรรมนอกห้องเรียน พบว่าเด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ และเด็กอายุ 5 ปี มี ปฏิสัมพันธ์กับเด็กโต เด็กที่มีระดับอายุเดียวกัน และเด็กเล็กเท่ากัน การศึกษาแสดงให้เห็นถึงการ มีปฏิสัมพันธ์กันในโรงเรียนที่จัดแบบคละอายุ ครูจึงต้องจัดเตรียมประสบการณ์ทางสังคมให้กับเด็ก

McWilliams (1994) ได้ศึกษาการปฏิสัมพันธ์ช่วงปีแรกของวิชาคณิตศาสตร์ในชั้นเรียน คละอายุ ผลการศึกษาพบว่า เด็กโต เข้าไปมีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยจะ คอยสอน และช่วยเหลือผู้อื่น สำหรับเด็กเล็กจะทำการเลียนแบบการกระทำของเด็กโต ทำให้มองเห็น ถึงลักษณะความเป็นผู้นำของเด็กโต ดังนั้นการจัดแบบคละอายุทำให้เห็นถึงประโยชน์ต่อพัฒนาการ ด้านสังคม

White (1995) ได้ศึกษาการตรวจสอบผลของการเรียนรู้ทักษะแผนการอ่าน ของเด็ก กลุ่มคละอายุ ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่เรียนอยู่ในห้องเรียนแบบคละอายุจะมีการแนะนำหรือสอนใน กลุ่ม เมื่อทำการประเมินผลทักษะแผนการอ่านทั้ง 6 แผน ปรากฏว่า เด็กที่เรียนอยู่ในห้องเรียนแบบ คละอายุมีทักษะในการอ่านดีกว่าเด็กที่เรียนอยู่ในห้องเรียนแบบแบ่งระดับชั้น

Neighbors (1996) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กอายุ 4 ปี และ 5 ปี ในห้องเรียน คละอายุและห้องเรียนแบบแบ่งระดับชั้น จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการทะเลาะวิวาทและการ แนะนำ ตั้งสอน พบทั้งในห้องเรียนแบบคละอายุและห้องเรียนแบบแบ่งระดับชั้น พฤติกรรมการ ทะเลาะวิวาทจะพบในห้องเรียนแบบแบ่งระดับชั้นมากกว่าห้องเรียนแบบคละอายุ และพฤติกรรมการ แนะนำ ตั้งสอน จะพบในห้องเรียนแบบคละอายุมากกว่าในห้องเรียนแบบแบ่งระดับชั้น จากผลการ วิจัย สรุปได้ว่า การจัดชั้นเรียนแบบคละอายุและแบบแบ่งระดับชั้นมีทั้งผลดีและผลเสีย

Adams (1997) ได้ศึกษาการอ่านและการเขียนของเด็กในชั้นเรียนคละอายุ พบว่าการ อ่านและการเขียนของเด็กในกลุ่มชั้นเรียนแบบแบบคละอายุดีกว่า กลุ่มเด็กในชั้นเรียนแบ่งระดับชั้น และพบว่าโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบคละอายุ ที่ได้จัดสภาพแวดล้อมโดยการเตรียมและ การเปิด โอกาสให้เด็กได้พบถึงความต้องการเป็นรายบุคคลจะทำให้เด็กสามารถอ่านและเขียน ได้ดีกว่า กลุ่มเด็กในชั้นเรียนแบบแบ่งระดับชั้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบคละอายุมีประโยชน์ต่อเด็กเป็นอย่างมาก ส่วนใน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู พบว่ามีผลดีมากกว่าผลเสีย ดังนั้นหากมีการจัดเตรียม ประสพการณ์ให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะเป็ผลดีต่อพัฒนาการของเด็กทุกด้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย